

omni spiritus Jansensii, quoniam ad declinandam corporis & motus compositionem
 non intendit.

Itaque corpus cum corpore aut alio tempore hinc extrema, quæ unum & re-
 spondet, per se hinc unum ad aliud dicitur esse. Spiritus enim spiritus non
 aliter per se intelligitur, quod ubi aliter dicitur esse intellectum sive voluntate-
 tem, sive intentione, hinc ubi cognitione sua ad alium cognitionem cogitandi modum
 determinat. V. g. quando in cæli Angelus unum cogitat de motu ad Deum
 purissimum Christiano volens, ille ipsi cogitatio orati & in alio Angelus
 cogit ad laudem Dei Patris, Filii & Spiritus Sancti. Quando Pomponius cogit
 vult Corpore, in alio tantum voluntatis nascitur erga Pomponium proprium.
 Quum unum humana Filius Dei cogitat in vita cælesti de ineffabili amore Dei
 Patris erga omnes homines, mox ea ipsa cogitatio in omnibus & humanis &
 angelicis mentibus formatur: & vicissim quando motus beatus cogitatio de
 gloria & benedictione Filii, divina & humana ejus voluntas us bestiam cogita-
 tionem sequitur. &c.

Corpus dicitur esse conjunctum cum spiritu, quando cogitatio spiritus
 determinat statum corporis, & vicissim status corporis certam in menti vel
 spiritui producit cogitationem. Ita propositum mentis de ambulando se-
 quitur motus in spirituum animalium & cerebro in musculos pedum: vulnus
 autem poli in se ipsum excitat in mentem confusam & stupidam in jucundam
 in illam cogitationem, quæ dolor appellatur. Facultates mentis duæ sunt,
 intellectus & voluntas, quarum utraque a corpore potius: nam per sen-
 sus, imaginationem ac retentionem occasione motus spirituum animalium
 in corpore, spiritus omnes perceptiones a pure intellectu hinc ubi, quæ vo-
 cantur, dicitur: voluntas ergo determinatur ad varia desideria, quibus abs-
 que hoc alio & corporis motu nunquam teneretur, uti sunt appetus cibi,
 potus, Venæ, medicamentorum. &c.

Corpus menti à Deo datum est instrumentum quod uteretur ad quæ-
 situm & bene secundum legem divinam: quare uti poena sequitur delictum
 in proprio, & malis poenam debet, ita corpus est obnoxium omni vel restrit-
 tum motu, et cupiditate ejus desiderio: quæ omnia sunt vitiosa, & usu
 ejusdem omnia omnia gratia eos, quæ ad mensuram corporisque sui statum
 & salutem pertinent attendunt.

Nam sicut ille crystallorum animi & status corporis humani ne-
 queque prout ad rationem utriusque solentur: cum tunc vinculo se-
 cundum naturam determinat: tunc quæ sunt desideria hinc ubi, altera quæ-
 dam hinc ubi, alio tunc ubi, tunc ubi illis per se agere nequit: sed
 Deo Conservat aliud vinculum ligat in prima intentione, ut cum con-
 didit

hinc totam mentium numerum, quæ abique corporeis huius organis præsertim
Creaturis illustrantur. & & quædam mente sociantur cum corpore, si u lege
Creatoris uiuant, ut totam mentium cogitationes determinarentur a cor-
pore, & nullum corporis status delectantur à cogitationibus mentis. Quoniam
obrem conuenit, ut Dei conditoris sapientiam, libertatem ac potentiam lau-
demus & amorem, quam primùm cogitamus, hominem e duabus tam di-
uersis substantiis constare. Nam Deus quoque hunc in finem manifestè nos
docet, si ad ea que in nobis & à nobis sunt, paulo dignitius attendimus, si-
cut esse autem mirabile huius conjunctionis, non autem vel mentium
vel corpus, vel utriusque partis consensum & conspirationem: etenim ne-
que omnes cogitationes mentis determinantur a corpore, neque omnes cor-
poris actiones sunt arbitrio & imperio mentis. corpus enim abique iussu
mentis exsistit vel deesse, respicit, à circumactio singulari formatur, &c.
mens autem contempletur ideas intellectui suo præsertim, quatinus nomi-
ne corporis motu eam ad meditationem incitetur. Quod igitur nonnullæ
actiones anime & corporis sunt connexæ, non omnes, documento est, illam
nexum neque a mente neque à corpore esse factum, sed à causa externa,
Deo Creatore.

Equidem lege sancierat Deus, ut ne mens imperaret corpori uiam
ad motum uoluntatis concilio aduersam, aut occasione corporis suscipere
cogitationem Deo displicentem, seipsumque hoc domino indignam: ut
homo occasione rei uetitæ per visu, atque adeo per sensum corporeum
menti præpositæ cogitauit illicita: quare & corpori traditus est in seruitutem,
ut occasione motuum corporis non nisi prava queat & impura cogitare, &
quando uelit dominari motibus iis corporeis, corpus tamen motus eos reti-
neat, & in uoluntatem tam potenter retrahat, ut ipsa denique mens suo pa-
tere & obedire organo necesse habeat. Atque hæc causa est, propter quam
in Scriptura Sacra corruptio nostra lex peccati in membris appellatur. Et
corpus morte debet dissolui ac dissipari, ut cessent denique motus membris ad
pravas cogitationes determinantes.

Quando autem mens reapse dominatur motibus corporis, & per eos ad
cogitationes sanctas diuertit, aut illos seclat ac compescit, ne uis uoluntatis ualè
cogitet: minimè id accedit potentia uel potestate uoluntatis nostræ, corporis
alias seruituti obnoxie, sed uirtute principii externi, Spiritus S.

Cæterum ut corpus aptum sit mentis certis ad operationes instrumen-
tum, non requiritur nisi conuenientia & idonea singularum in suis membris
dispositio & pulchra secum inuicem coagmentatio: moles uero & figura non
gens nihil eo faciunt, quod si eum exiguam & breue corpus pygma non
minus inservit ipsius menti quam corpus hominis proceri, nulla dari potest

ratio, quare tenella membra per se sint ineptum organon, cujus occasione mens infantuli nequeat habere dignas Deo Creatore & Liberatoro cogitationes. Profecto neque magnitudo neque parvitas calami facit ad bene aut male scribendum, sed apta selectio. Quapropter quod mens infantum nostrorum non eas ope corporis edit operationes, quas ab adultis proficisci cernimus, non exigua illorum statura incausa est, sed vitium organi pariter ac mentis, peccato primo introductum. Integri enim & sancti si generassent primi parentes, quis dubitet, ipsorum liberos non tantum à prima infantia, sed jam ipso in matris utero, occasione corpusculi recta & Deo digna cogitatuos fuisse? Unde manifestò apparet, ut infantes sive ante partum in utero matris extincti, sive post partum in tenella ætate defuncti, apta fiant in altera vita amplificandæ Dei laudis instrumenta, nequaquam opus esse, ut statura ipsorum augeatur: imò sapientiam ac bonitatem & potentiam & libertatem Conditoris tanto esse majorem, quanto plura & magis diversa paravit illustrandæ gloriæ sue organa.

Porro ex ista de conjunctione mentis cum corpore doctrina declarari aliquatenus potest arduum illud de peccati propagatione caput, clareque ostendi, quam sit omnis miseræ nostræ culpa penes hominem, nulla penes Deum. Nam primò certum est, mentem primotum parentum occasione corporis sui mala cogitasse, qui consequenter corporis motus ab effectu factus est pravus & malus, i. e. mentem ad nova sollicitans peccata. Secundò constat, in Adamo ac Eva semen fuisse ex quo singuli post homines, Christo excepto, qui non nisi est mulieris semen, decursu temporum gignerentur. Unde tertio constat, quomodo corpus primotum parentum motu perverso ac pravo moveretur, eundem motum non potuisse non communicari semini posterorum, utpote quod erat pars corporis Adam ac Evæ. Quarto, uti dictus motus corporis in primis parentibus fuit occasio malorum cogitatorum, quia sic voluerunt: ira & malus motus seminis posterorum non potest non in ipsorum mentibus, quoadcunque cum corpore junguntur, impies excitare cogitationes. Adde quintò, non modo occasione corporis primo moti moveri secundum & ita deinceps, sed & mentem primam, Adami Evæque, sua cogitatione determinare mentes reliquas ad hoc aut illud cogitandum.

Atque ista quidem nunc de mentis & corporis conjunctione dicta sufficiunt: dyo saltèm adhuc altius indaganda eruditè proponimus; alterum quidem, annon mens existat ante formatum & cognitarum corpus, cujus particula tamen omnes ac singulae jam existunt, sed dispersæ in mundo sensu positæ: alterum verò, annon mens, quemadmodum à corpore ad certas determinatur cogitationes, postquam est cum eo conjuncta, ita quoque

que nonnulla cogitet occasione feminis ac exterarum particularum, unde aliquando organon accipit. Prius sanè adfirmant Platonici, Judæi, & egregii multi veteris Ecclesiæ Doctores; & posternus absurdum non videbitur, si consideremus, destinationem ad conjunctionem jam certam menti ad corpus, & corpori ad mentem indidisse relationem. Unde colligeretur, etiam soluto per mortem vinculo, quo corpus & mens erant colligata, inter antiquos sodales remanere aliquantulam cogitationum ac motuum communionem ac consensum. Ità mens sancta lætaretur sciens corpus suum, peccati instrumentum, & illud præcipuè membrum quo potissimum erat abusa, dissipatum omnino & dissolutum esse: non aliter ac gaudet homicida, facti poenitentia ductus, quum novit, gladium quo eadem patravit in ultra centum mille particulas diffractum esse. Absit verò istas ut quæstiones temerè adfirmemus, quæ uti nos quidem existimamus, nondum factæ sunt disputatæ ab eruditis omnique ex parte consideratæ, tantum nihilominus momentum ac pondus habent, ut accuratum & curiosum Doctorum examen mereantur.

Ad secundas Objectiones & Responsiones:

DE QUÆSTIONE:

An Deus homines queat decipere?

Contendit Philosophus, omne id esse verum, quod facultate intelligendi clarè ac distinctè percipitur, hoc maximè nixus argumento: fore Deum deceptorem, si falsa pro veris mentis ob oculos ponat: quippe tum deceptionis culpam nec esse in intellectu, qui rem sibi objectam benè percipiat, nec in voluntate, quia non assentiatur temere ac citò nimis, sed post diligentem attentionem, claramque perceptionem; atqui Deum esse optimum, ac proinde homines decipere haud posse.

Igitur Auctor secundarum objectionum studet infirmare, quod pro certo sumit Cartesius, monetque secundum nonnullos Scholasticos posse Deum absoluta potestate mentiri, sive contra animum decretumque suum hominibus quid significare: unde sponte sequatur, posse & nos decipere: quam ad thesin probandam diversas alias producit rationes.

Nolumus exscribere ea quæ Renatus Martino ità disputant ex ore cum Philosophorum, tum Theologorum, respondit: sed ipsum argumentum breviter declarate conabimur, soluturi ea quæ in contrariam partem allegantur.

Primum itaque adferimus, neque mentiri Deum, neque homines decipere

perre posse. Alterutrum enim quum faceret, semet ipse negaret, à quo tamen, Paulo teste, est alienissimus. Est namque Deus veritas, quando autem pro veritate falsum sive loquitur sive humano intellectui proponit, nequaquam testatur se veritatem esse, sed mendacio delectari videtur. Decet utique perfectissimum Ens tale se menti creatæ patefacere quale est, secus ab ea non agnosceretur, nec coleretur præstantissima Dei essentia.

Secundò existimamus quoque, pugnare cum intellectus nostri natura, ut in veris falsisque discernendis decipiatur. Ea namque in illo consistit, quod res intelligat, attributa earum ex insitiis sibi ideis nimadvertat: at, si pro vero falsum, pro re una alteram ipsi contrariam apprehenderet, rem utique non intelligeret. Oculis cessat esse oculos, quam primum tenebras pro luce & lucem pro tenebris captat: & intellectus amittit naturam suam, vel desinit esse facultas intelligendi, quando non intelligit.

Equidem post lapsum primorum hominum amissimus uti voluntatis sanctitatem, sic & intellectus lucei, qui proinde non modo cæcus & tenebrosus, sed ipsa caligo in sacris literis nominatur. Verùm sciendum est, hanc intellectus corruptionem esse merum defectum idearum, quibus essentia Dei & ceteræ res ad nostram cum Deo communionem pertinentes exprimiuntur, non autem positivam aliquam facultatem falsam pro veris ac vera pro falsis percipientem. Nemo miretur quod dicimus, carere nos ideam essentiam Dei representante: nam aliud est habere ideam entis perfectissimi vel infiniti, quæ & misero intellectui inest: aliud item habere ideam essentiam Dei Patris, Filii & Spiritus S. homines per arctam secum communionem beantis.

Quandoquidem ergo mens nostra est destituta specie Dei, summi nostri boni, & nihilominus flagrat beatitudinis desiderio, accidit ut felicitatem quaeratur in rebus, quas temere putat ipsam præstare posse, neque eis vult mediis consequi, quæ sola queunt beare, sed quæ naturali vitio ipsi sunt ignota. Et quum ea media intellectui proponuntur, voluntate respuuntur, quia mens corrupta iudicat, id verum esse haud posse, cuius sibi idea desit. Quare quando homo amat essentiam Dei Patris, Filii & Spiritus S. tanquam suam boni, nova oportet lux divinâ gratia accendatur in intellectu ad ignotum hoc beatitudinis medium clarè distincteque percipiendum. Haud quidem ista lux est idea adæquata, & essentiam Dei Patris, Filii & Spiritus S. hominem miserum ad sui gloriam beantis plenè planeque in mentis tabula depingens: nam in altera demum vita ejusmodi ideam consequemur, si non simul ac semel, quo de nihil adhuc velim adfirmare, saltem successu temporis perpetuo; sed est imperfecta valdè & obscura pictura Deum Salvatorem adumbrans.

Quæ Mercurius ex aliorum mente allegat, facile resutantur. Primum ait, Deum comminatiois suas quandoque non implere, ut liqueat in Navitarum exemplo,

exemplo, quibus sic annunciatum falso exitum iussu divino. At quemadmodum promissiones, ita & comminationes non significant nisi nexum indolubilitate quo premium & obedientia, pena & legis violatio sunt colligata. Et hinc utraq; pendunt à conditione legis aut præstandæ aut violandæ: & sermo quo proponuntur est verissimus, ex animo quoque veracissimo profectus, si mea præcepta servabitis, vos protegem: si non obtemperatis, vos excindam. Ex eo vero sermone haud potest constare, sine à Deo oblatione vel negligentia legis, remuneratio an pena decretata: ac solus eventus nos in cognitionem huius decreti adducit. Igitur multò minus iste sermo cum decreto Dei pugnat.

Secundò colligit: Deus Pharaonem induravit & obcecavit: E. & nos decipere potest. Respondens: Pharaon momento primo, secundo ac tertio noluit parere voci Divinæ: & licet Deus iusto iudicio voluit, ut nec momento quarto, quinto & reliquis ipsam audiret. At si iustus veritatis indagator momento primo, secundo ac tertio suo rati fungitur officio, attendendo seu facultatem intelligendi ad rem propositam applicando: quare Deus eum nequit punire decipiendo aut falsa verorum instar ipsi obijciendo. Igitur recte momento quarto iudicat, id esse verum quod attentione diligenti clarè percipit.

Tertiò, ait, dicitur sine dubio Deus Regem Achabum, mendacium & mendacium in animum atque os filiacium varum, qui dicitur ipse victoriam pollicentibus. Respondeo: Deus in Regis impudenter lectu in animo ostendit, sed iusto iudicio voluit, ut Achabus dictis mendacibus fidem haberet, priusquam ea examinasset, & nonna veritatis probasset. Achabus antea peccarat, ideo punitur: at homo noster, quem clara perceptione à Deo posse decipi negamus, præstat officium, & facultate intelligendi divinitus accepta, sicuti debet, utitur.

Quartò inquit: Medicus agrum, & Pater filium quandoque decipit utiliter: nonne & Deus ita sese erga nos gerere potest. At Pater ac Medicus innocenti hæc utuntur fraude, quia ægrotum vel infantem alia ratione suos ad curas flectere nequeunt: contra potentem ac sapientem veracemq; Deum decet, volunt esse hominum luce intellectus flectere & sua ad obsequia ducere.

Quintò dicitur quod adit Mercurius: si Deus puram nobis ostenderet veritatem, quis eam oculus, quæ mentis acies sustinere valeret? Sed Rhetoris potius quam Philosophi hæc est exclamatio. Nonne enim uti oculos ad videndum lumen & percipiendos colores, ita intellectus ad intuendam veritatem à Deo conditus est? Fateor haud nos finita imbecillitate nostra mente integram veritatis systema simul & prima statim attentione contemplari posse: quando tamen à simplicissimis & facillimè cognitis veritatis præceptis incipientes recto ordine progredimur ad ea quæ proximè insequuntur, atque ab his ad remota & difficillima seita pergimus, dubium nullum est, quin laudabiles in

scientia veritatis profectus simus facturi. Equidem nesciunt pueruli in principio legere librum dubius & obscuris characteribus excusum, scripturamque ejus intelligere: at quum primùm imbuuntur cognitione Alphabeti, atque deinceps ex literis componere syllabas, & è junctis syllabis formare dicunt voces integras: certò tandem fiunt periti legendi & intelligendi libros primò faciliores, deinde & difficiliore. Eadem percipiendæ veritatis ratio, eadem methodus est. Quapropter & natura menti quatuor operandi modos discendæ veritati inservientes dedit, quorum primus est simplex perceptio, secundus judicium, tertius ratiocinatio, & quartus tandem methodus, sive apta perceptionum simplicium, judiciorum & ratiocinationum dispositio, & concatenata connexio.

Antequam istud finiam caput, lubet monere, quod rectè & sanctè philosophaturus debeat utique pro certissimo in principio ponere, & intellectum suum esse cœcum ac præcipuis ideis orbatum, & voluntatem naturali corruptione tendere & inclinari ad præcipitia judicia de rebus ignotis. Quare non probo quod Cartesius facultates mentis consideravit quales in se sunt, absque intuitu vitii ipsi agnari. Et quisquis non attendit ad miserum animi sui statum, omittit potissimas veritates, quas si non bene percipit, tota ipsius cognitio est fundamento destituta. Et certè ipsa, quæ Renatus primùm inculcat sapientix cultoribus, orationi meæ fidem faciunt. Nam solere nos, ait, præcipitata ferre judicia de rebus ignotis, ideoque in errores incidere, quos ut in posterum effugiamus, semel in vita omnia esse præjudicia deponenda, dubitandum de omnibus, &c. Verùm enimvero unde nostra proficiscitur incititia nisi ex defectu & jactura idearum præcipuarum, quæ menti inesse deberent? Cur rebus non perceptis assentimur, nisi quia ad id incitatur pravitate voluntatis? Quare igitur duobus illis Philosophi præceptis proximè post cognitionem Dei non subjicienda essent monita de intellectu & voluntatis corrupto statu? Ita quidem fiet, ut ab humanarum rerum notitia constanti cupiditate feramur ad discendas veritates de remedio miserix, tantoque eas audiamus lubentius & scrutemur diligentius, quanto magis earum scientiam esse necessariam ad consequendam beatitudinem animadvertimus!

92) (25

2

Ad

Ad Responsiones quartas,
DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ:

Num de pane & vino, post factam consecrationem, sola remaneat superficies, quæ nostris sensu afficiat?

Affirmat Cartesius, ut se contra accusationem negati transubstantiationis mysterii defendat, postquam est infirmitas, dari accidentia realiter à substantia distincta, quæ à sublata substantia seorsum existere queant, & in Eucharistia facta seorsum existant. Ex eo verò quod post factam sacrorum signorum consecrationem relinquatur aliquid sensus afficiens, colligit nihil aliud id posse esse præter superficiem panis & vini, quoniam omnis sensus & actio corporis fiat per contactum, atque contactus in sola sit superficie. Per superficiem non intelligit *ullam subst. antea panis aut vini partem, sed tantummodo terminum illum, qui medius est inter singulas ejus particulas, & corpora ipsas ambientia, quique nullam planè habet entitatem nisi modalem.* Concludit tandem, *hanc extremitatem tam corpori contenti quam contentis, neutrius quidem partem esse, sed utriusque modum, qui possit manere, quamvis ista corpora solvantur, modo tantum alia qua sint ejusdem accuratè magnitudinis & figura in ipsorum loca succedant.*

Atque ista sanè dum commentus est vir ingeniosus strenuè laboravit, ut se deciperet, aut decipere velle simularet ad amolienda à se Theologorum suæ communionis odia. Nam *a.* haud ignoravit, unumquodque corporis præditum esse propria superficie, & superficiem unam haud posse modum esse duorum corporum. *β.* Docuit aliàs ipse, principium operandi esse non modum corporis, sed corpus ipsum, variis modis vestitum: *Præcip. part. IV. §. 191. 192. 193.* Item modum non remanere posse ablatà substantià, superficiem autem modum esse agnoscit: *Nihil potest intelligi remanere, ipsius sunt verba, nisi quod subsistat, & quamvis verbo vocetur accidens, concipi tamen ut subsistentiam.* *γ.* Minimè corporis ablati & succedentis particulae, ut modo eodem sensu nostros afficiant, debent non solum ejusdem esse magnitudinis ac figuræ, sed & eundem planè situm, motum & quietem habere, quod de sacris signis deque corpore Domini nemo affirmabit, quemadmodum & manifestò falsum est, panem ac vinum carnemque & sanguinem Christi eadem superficie contineri.

Ad

Ad Responsiones quintas & sextas,

DE QUÆSTIONE:

An *Essentia rerum sint aeterna?*

Et,

Num & ipse & veritates omnes pendeant à voluntate Dei:

Vulgatum & antiquum est Scholæ effatum, *essentia rerum aeterna esse*, id est, non quidem existere ab æterno, sed esse immutabiles, ac propositionem hanc semper veram: *homo est animal*, licet ne unicus homo viveret. Fortè commodius & clarius idem exprimeretur si dicamus, ideas omnium rerum in intellectu divino esse ab æterno, & quidem immutabiles, v. g. corpus semper obijci menti Dei seu rem longam, latam & profundam, Spiritum seu rem cogitantem, neque aliter obijci posse, secus Deus opera sua non perciperet talia, qualia sunt. Agnovit utique Cartesius ista, sed & putavit, cum essentias creatas, tum veritates omnes à sola Dei voluntate originem habere, & ab ea sic dependere, ut potuisset Deus velle, corpus non esse rem extensam in longum, latum & profundum, bis duo non esse quatuor, triangulum non habere tres angulos, nihil enim ex se esse necessarium præter solum Deum, &c. &c. Respondemus *a.* Quicquid est, est & tale est, quia Deus vult ut sit, & tale sit. *β.* Qualem rem Deus esse vult, talem quoque intelligit, & quia ab æterno vult talem esse, ab æterno quoque talem percipit. *γ.* Quoniam nulla res finita est, antequam Deus vult ut sit, Interrogari haud debet: num ei Deus potuerit velle aliam dare essentiam; hæc enim quæstio ponit, eam rem ante voluntatem Dei jam fuisse. Igitur *δ.* Interrogatio ista: num potuerit Deus velle ut corpus non sit res extensa? aut hunc aut nullum habet sensum: num Deus rem quam voluit extensam esse, potuerit alio quoniam nomine corporis appellare, v. gr. spiritus: quod affirmo, quia istæ voces, *res*, *corpus*, *spiritus*, nullam per se essentiam designant, nisi quam Deus iis designare voluit. Pariter *ε.* vult Deus, duas unitates appellari numerum binarium, ex duobus binariis confici quaternarium, sed & hunc quaternarium potuisset vocare quinarium, &c. at quia semel voluit, ut numerus à duabus unitatibus conflatus nominaretur binarius, non potuit non velle, ut si & altera vice jungerentur duæ unitates, eadem binarii nomenclatione insignirentur. Ex quibus arbitror liquere, non nisi de vocabulis litem moveri.

ista. Inde J. et alii, nos poffe non errare, fi velimus non errare. Sed quæ-
que tam fumata præva carnisque ut erroris amplexus, ea præterire ne-
queamus. Quæ poffone simul agrosolam volumus at iudicium, hinc adque erran-
di, & omnia tamen errorum noftorum culpa in voluntate abfcondi tranfcri-
bunt. Hoc tam ipfe opinio nifi fuit Philofophi, faltem tale debuit, ut ipfe
quam præter fcripturam recta ratio de conuentione firmat. Equidem hinc
erroramus, eum confiderare mentem noftam quatenus erat in puro natu-
re ftatu, ab erroribus & variis illis ammittitur. Sed de iura jam inuenimus
ab ipfo quoque Philofophi præ deducam ad errandam ac depravandam ipfe
debet.

§. 25. Vere monet Cartefius, illud quod credendum effe, quod Deus
revelat, præ naturalis ingenio, noli i vires excedat, vanaque aliter contenta
fuo præterito computavit Eufius Senofus. Etenim illud non certum, quæ
folum ex oculis Dei cognofcitur, nullæ funt materiæ deprimendæ, quæ
a hinc opifandi invidiam, ut funt tanta Trinitas, adiuuans Filius Dei incarnato,
no, aliæque doctriæ Christianæ capita, clare diftinctæque à totius percipi
nequeant, etiam diuinitus effe tradita fatis euidens illius videtur.
Nempe ad hoc idearum noftri arguit intellectu, certum non deprimendæ
fe hinc adque velle, quæ res ignotas non effe, quæ non effe in præterito
tas, quæ enim haud rideret falfe, vel acriter reprehenderet ftultitiam hinc
causam præteritis Apertam effe, quoniam eam nunquam videtur. Et re-
doctus, qui cum illis natura inire putat, minus effe non deprimendæ
benignus quippe quia ipfo a Deo infunditur animo præteritis hinc
monita autem de iungula quæ à Deo profecta utitur, præteritis inter fe
conueniunt.

§. 28. Semel itaque iterum inuoluntate Remerit, naturalis ingenio in ftu-
dium hinc oportere hinc rerum naturam. Nam præter ea quæ hinc illud ut
in Meli III. (capitulum) Cum enim iungitiam, naturam meam effe valde im-
mam & limitatam, Deus autem naturam effe immenfam, incomprehenfibilem
inftantem ex hoc factus etiam factio, illam innumerabili poffe, quorum caufas igno-
rem, atque ob hanc unicam rationem totum illud caufarum genus, quod in
partibus in rebus præteritis in nullum, quæ habere exiftimo. Non enim abfque re-
uerfate me poffe poffe inueftigare hinc Deus. Sed a hinc poffe quæftionem
& amplius & præteritis, quæ à Cartefio hinc effe, hinc præteritis
exiftimo. I. Hinc illam hinc inuoluntate utique eam hinc hinc præteritis
effe hinc hinc, quæ hinc præteritis de præteritis hinc præteritis præteritis
æternum hinc de præteritis præteritis. II. Quæ hinc præteritis hinc præteritis &
æternum præteritis in hinc. Nam præteritis hinc præteritis, præteritis præteritis,
Sed præteritis præteritis præteritis præteritis præteritis. III. Et quæ præteritis præteritis
cuius

aliam esse effectum, facta facti est, inter eius attributa absoluta neco comparat tantam perfectionem, ipsi se ipsa existit.

§. 14. Quasi de eodem Romano animum in Philosophia per am-
vultu regem, corpus uti a spiritui rem extensam a cognitis differret,
etque motum nostram etiam per machine suque tendit in dissolutam
ex parte existeret: ita *Thomas Hobbes* omni ingenti quo possit vi, studio
fractus ad corpusum classis aggregat, & organizationem cum subtilissima
corporem motibus committit: quae sententia cum sit, licet de omnibus
de omnibus quae de *Vicentibus*, qui ea la qua ipse solum librum in-
quiere, prodispositione dicitur, si ab aliis evocantur: optere potius in-
ferent, diligentius tanti momenti philosophia expedire. Tenet passim
ipsi *Hobbesi* verba ex illius scriptis producit: deinde hortiaphica
sua positionibus comprehendit: ac tertio denique addidit de illi fore
sua solum rationibus subjunctum.

In Obiect. tert. contra Medit. II. scribit p. 87. 81. Sanx cogitans,
recte. Nam ex eo quod cogito, sive phantasma habeo, sive vigilans,
sive somnians, colligitur quod sum cogitans. — Omnes tamen *Ho-*
bbesi distinguunt subjectum e suis facultatibus, & sensibus, sive
suis proprietatibus & essentis; aliud enim est ipsum esse, aliud est
essentia; potest ergo esse, ut res cogitans sit subjectum motus, motus
vel intellectus, ideoque corporeum aliquid. — *Arripit hanc rationem* hanc
rem cogitantem esse corporeum quid; subijcit enim omnium quorum vi-
dentur intelligi solummodo sub tantum corporea, fore sub ratione
materie.

In libr. de Cive Cap. 15. §. 14. Quodlibet attributum meum est Non visio-
nem & ceteros sensuum actus, vel scientiam & intellectum, quae sunt
nihil aliud sunt, quam insensitibus e rebus extrinsecis organum motibus
tumultus, non est purandum aliquid tale accidere Deo, *Cogitans*
enim est potentia ab alio dependens.

In Teoric. Cap. 1. Cogitans hunc motum, primum solummodo, dicitur
de aliis ab aliis dependens, ut ut sicut considerat. *Ignorant* un-
quamque aliquid quodlibet, vel accidentis in corpore externo, quod ip-
sellat sicut obiectum est apparet sive representant. Quod ob-
jectum modo in corpore hunc motum, nomine tactus, curus, &c.
sive obiectum aliorum deinde postquam appropinquat. *Cogitans*
motum solum. Nulla enim est anima cogitans ut non dicat
sive motus in alio sensum, vel in motum vel per se. *Alio*
enim motus cogitans omnia partes de ratione. *Cap. II. Sicut de*

sua invenit; monstrum (nisi aliud corpus abest) in seipsum.
 Hinc id quod dicitur: monstrum fuit in infans, sed in tempore de-
 dunt advenit. Sicut et ante videmus dicit, in effluere tempore non
 habet nisi in hoc: ut quippe in nono illo tempore, qui est in
 parvulis motus habent, nisi cum vult, somnia. Somnia cum
 somnia remota est, ut scilicet dicitur, imaginem vestri rei vide-
 re dicitur, quoniam somnia dicitur. Atque hoc est ma-
 gis, id quod dicitur appellatur imaginem. Postquam scio
 & nihil videtur, et quodammodo dicitur, utique autem postquam
 ut non vult. Imagines enim nihil aliud est quam simul de-
 ficere, sicut dicitur, dicitur & dicitur, & est dicitur cum
 somnia dicitur sed mundus somnia, sicut dicitur sicut dicitur.
 Lapis quanto id videtur vel videtur tempore dicitur longius
 est tempore, nisi dicitur ut imaginem sicut dicitur. --- Sen-
 tentia dicitur dicitur, sicut quoniam dicitur, tempore quoniam pluri-
 tudine, dicitur de re dicitur est dicitur, quoniam au-
 tem dicitur dicitur dicitur, appellatur dicitur, dicitur
 eadem de re dicitur & dicitur, sed propter dicitur dicitur
 non dicitur dicitur dicitur, dicitur dicitur dicitur
 dicitur dicitur. --- Imagines dicitur dicitur
 --- Imago dicitur ut dicitur vigilans dicitur dicitur
 dicitur est, quando casu aliquo dicitur est, ut dicitur dicitur
 videtur, non dicitur; id quod facile contingit illi, qui dicitur
 natus dicitur facti vel faciendi conscius, & sollicitus dicitur sicut dicitur
 dicitur dicitur vestes, & cuncti cubitum; ut qui in cathedra
 dicitur dicitur vel dicitur. --- Qui perfecte vigilans, si dicitur
 dicitur, hinc dicitur, sedulis rerum terribilium occidit sicut, & in
 dicitur, sicut dicitur generi dicitur dicitur dicitur, et dicitur
 qui in dicitur & dicitur spiritus ambulantes videt in dicitur
 dicitur, dicitur dicitur nihil videt dicitur dicitur dicitur vel
 dicitur dicitur ab dicitur dicitur; qui timore dicitur dicitur
 dicitur, cu hoc ut possit ipsi dicitur dicitur dicitur dicitur
 pro dicitur dicitur loca dicitur ut loca dicitur, que dicitur
 id in dicitur dicitur dicitur. Ab dicitur dicitur dicitur
 dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur, id dicitur
 & dicitur, dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
 dicitur, dicitur, dicitur, dicitur dicitur dicitur dicitur, sed
 qui dicitur quoniam dicitur dicitur de dicitur & dicitur, sicut dicitur
 dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur

in Angelis appellatur. Et licet gentes plurimas in iudicio suo
 illius iudicium esse existimant, & inde deus bonam suam de bono de
 malo de malo de dante, ut, cum iuxta omnes veteres Testamenti au-
 thentice, angelum sine nomine (exemplum dicitur) apparitionis illas
 esse Angelus, nec distulere nomine a Phantasia, sed esse facti creaturas
 personarum, & in Verbo, alios eorum esse bonos & Angelos Dei,
 & alios, quos erat Iheronimus, & alios bonos & alios malos capi-
 tes iustitiae de quibus. Nisi supra nos homines, quod iuxta habe-
 bantur per dante, ut licet Testamenti veteris, ubi Angelorum me-
 moriam, consuetudinem, invenimus, persequat a non serget per Ang-
 lum idem aliquos, in Phantasia eorum a Deo ad significandum presen-
 tiam aliorum in spe, ut in exemplum super naturalis dante. Cap. 11.
 Antequam illorum nullum in solitudine facit, ut, ut per se ex-
 cept. Verbum hoc vana interpretatio in scriptura & aliquos, ut aere
 patitur dante. Hinc quod dante ad bonos, etiam de quibus
 eius vana proprie dante, valentes in nominibus, dante, dante,
 dante, per se non dante, ut nomina sunt, ut, ut
 signat, sed dante vel dante dante, & proprie dante appella-
 tur. Sicut dante per se, ut dante dante, dante, ut dante
 & dante dante, & dante, quales ad dante dante. Etiam
 dante, ut dante dante, ut dante, & dante dante, ut
 dante dante, ut dante dante. Si e per regnum Dei, ut dante
 non dante dante, etiam hostes & regnum eorum in dante dante.
 Quandoque regnum Dei in Israelitis erat, regna gentium vana, ut dante
 dante dante. Et Cap. 11. Mihi vero nimis durum vultus de dante
 esse, ut dante dante dante, qui facit in caelo & in terra, qui per
 vult, ut dante dante dante, qui in dante dante
 dante, ut dante dante, & sine cuius gratia libera non dante
 dante, ut dante dante, neque dante dante, quod per se
 dante, ut dante dante, majoribus quam quisquam dante
 esse, & sine sine dante dante.

Plura ista Herodoti, ista dante oportuit, quod Leos dante
 dante dante, dante dante, cum dante dante, dante
 de tam dante dante dante dante dante. Chaldei dante.

1. Chaldei est dante, quod dante & per se dante, ut dante
 corpus.

2. At dante non dante dante dante dante dante.

3. Sed dante vult dante dante dante dante dante, per dante
 ad dante dante, hominum dante dante dante dante.

propter motum, & negant esse vel parvam lineam, quam corpus mobile ducit, inquirere autem mensurari cogitationem, vel animo lineam ejus fingi. Deinde corpus motu transfertur à vicinia corporum quibus hæcenus circumdabatur in viciniam corporum aliorum: quando autem diversis momentis cogitamus de rebus maxime diversis, in eodem loco manere possumus. Neque sufficit dicere, cogitationem ab una re transferri ad alteram: quia manifestum est, corpus propterea è loco suo non abire. Unde conficitur, cogitationem haud esse in se motuum, corporis modorum, genera referendum, neque corpus cogitare: sed substantias cogitantes naturam habere à corporibus omnino diversam. Adde rem cogitantem esse actionis suæ consciam, corpus autem ignotum quid agat.

§. 57. Uti ens finitum est vel infinitum: sic & gemina est existentia & consequenter duratio, finita & infinita. Existentia infinita est necessaria, principio ac fine caret, & cum altera mensurari nequit, nedum æquiparari. Vocatur & æternitas, derivaturque à summa perfectione Entis illius cui tribuitur. Existentia finita est contingens, nam ens imperfectum aut finitum potuisset non esse, habet principium, finem habebit quando placet ei qui principium dedit. Et quia finitum Ens primo existentia momento non existit necessario, seu virtute suæ essentia, sed libero Creatoris imperio: idcirco & momento secundo, tertio & reliquis posset non existere, vel in pristinum nihilum redire. Oportet ergò ut velit Deus, idem ens momento secundo, tertio & cæteris existere, quæ Dei volitio entis est *conservatio*, sicut continuatio existentia *duratio* appellari solet. Tempus ad durationem finitæ rei nihil addit nisi proportionem, quæ inter ipsam durationemque aliam notiorum, constanterque æquabilem, cum qua mensurari solet, intercedit. Uade manifestò liquet, graviter eos errare, qui existimant, æternitatem Dei esse tempus principio ac fine destitutum, nostræque duratiõnis differentia, præsens intelligo, præteritum ac futurum, hodiernum ac hesternum cum illa convenire. Etenim quia æternitas est existentia infinita, pugnat enim finito modulo hesterni, hodierni & crastini posse mensurari. Imò si *duratio* philosophetur, neque *duratio* esse censetur, quandoquidem ea vox continuationem existentia non necessaria, & nexum momentorum per se dissolubilium indicare videtur.

Ad §. 63. 64. Qui negant, mentis humanæ essentiam in cogitandi actu consistere posse, crebro ac vehementer urgent, ita substitutam mutari in accidens, viamque struunt perniciosæ opinioni de mortalitate animæ, etenim cogitationem non esse nisi modum rei cogitantis, substantiam ipsam minimè gentium. At omnis profecto tollitur difficultas, ubi cogitationem generalem in se & abstractè spectatam discernamus cum ab ejus determinina-

cione ad certum objectum, tum à certæ formæ per intrinsecam sui variationem susceptione. Nam quando intelligimus, volumus, dubitamus, affirmamus, negamus, lætamur, dolemus, irascimur, &c. cogitare nos, extra omnem est controversiam positum: sive diversis hæc cogitata modis unum substernunt fundamentum, cogitatio præcisè & generaliter considerata, quam esse substantiam inde liquet, quod aliud nullum requirat subiectum in quo existat, uti videmus, dolorem, iram, lætitiæ, perceptionem, volitionem, &c. esse in re cogitante, quos propterea cogitandi modis Philosophi jure faciunt. Vanum est excipere, cum vel substantiam esse subiectum cogitationis, quippe quæ saltem est notio Logica vel Metaphysica, vel mentem nostram non existens: & propositio hæc: Res cogitat vel est cogitatio omnino inverti debet hoc modo: cogitatio est res.

§. 71. Solenne est nobis de rebus ex sensuum de iis testimonio judicare, quanquam illi sint nobis à Deo dati, non tam ut de rerum essentia, quam de earum ad corpus nostri errorum testimonio. Quapropter nec illatum est, ut hos duces secuti in errores incidamus. Nam quia mens humana primum de re & oculis & auribus oblata malè judicavit, & in altera quidem veritatem, in altera autem veritatem se invenire, stolidè putavit, hinc factum est, ut sponte de occasione visus & auditus semel decipiens, postea sensuum abusus deciperetur. Et quia corporæ res à prima statim instantia per sensus in corpus nostrum agunt, hinc à teneris jam annis falsa de iis judicia fert.

§. 74. Quandoquidem ad ideas cogitationesque nostras & alteri præfaciendas & nobismet ipsis designandas voces inventæ sunt, planum est, eos ad errores sive committendos sive vitandos non parum facere. Quod enim conceptus mentis exprimamus vocabulis ambiguis, obscuris, vel aliter ad rem quam cogitamus significandam ineptis, facile & nos & alios salumus. Superiora profecto secula huic asserto fidem faciunt, quibus Doctores quanto fuere ad voces incertas, obscuras, ignotas & horridas excogitandas ingeniosiores, tanto & in gignendis & propagandis erroribus cum multis ruin magnis infeliciores. Et ne pristina solum tempora accusantes, nostra mala ceteri prætereamus, quis diligens & rectus rerum arbiter est, qui ignoret aut distineat, ingentem litium & controversiarum partem, quocumque de negotio, sacro, naturali, civili aliisve sint ortæ, sopiri ac tolli posse, si litigantes definitis & claris vocibus animi sensa indicent.

§. 76. Ea quæ hoc paragrapho continentur, minuit Auctor, ut ne à Romana Catholica Ecclesia pro hæretico liberetur, si quando ipsius philosophemata illius placito adversa entur, cæterum naturæ lumen cum Revelatione pugnare nequit, quandoquidem utraque lux ab eodem Parte luminis

Deo venit. Pars etenim ope Scripturæ Sacre, quæ ad diversos homines
 fuisse perceptam, quam rectè ratione de us aliqui valimus. At lumen majus
 nonnullis tantum, & non aliis obicitur, uti nemo dixerit solem esse contra luna
 candidè quod plurà nobis conspiciendū præbeat quam debili hoc lumen.
 Quod attinet ad nonnulla Philosophicè scripta, uti sunt: Ex nihilo nihil fit:
 à peccatore ad habitum non datur regressus: virgo non parat, &c. non a-
 gunt ea nisi de ordinarij naturæ viribus, non verò declarant, quid Deus
 virtute omnipotentis efficere queat, & secundum deum ab æterno fa-
 ctum efficere veli. Quæ tamen in Philosophia nihil est creden-
 dum, nisi quod clarè distinctèque percipimus: ità & in Theologia nihil pro
 vero admittere oportet, præter id quod à Deo sacris literis revelatum esse,
 planè perspeximus.

Ad Partem Principiorum secundam.

§. 13. 14.

ANtiqua est in scholis Philosophicis distributio loci in externum & inter-
 num, quam & heic, paulo tamen aliter ac vulgo fit, explicatam reti-
 nebimus. Triplici namque modo corpus isto in argumento spectari potest,
 ac tres habet, primum quatenus ambitur ab aliis corporibus; secundo
 quatenus ipsius pars circumdatur aliis partibus: & denique tertio qua-
 tenus ipsum totum est extensum. Respectu primo dicitur esse in loco exte-
 rno, respectu secundo in loco interno, & tertio in spatio. Si corpus modo
 unicum existeret, non foret in loco interno, quia ejus superficies à nullo alio
 ambitur: quod tamen in loco interno; nam una ejus pars sita maneret juxta
 alteram. Locum externum mutat corpus, quando totum transferretur è vi-
 cinita proximi corporis: internum, quando corporis particulæ a se invi-
 cem recedunt, orientem versus aliæ, aliæ versus occidentem, quod acci-
 dit in morte. Spatium suum corpus sive integrum sive in partes divisum
 retinet semper, quia servat eandem extensionem, licet non semper con-
 junctum. Sive enim in oriente sive in occidente volitent particule corpo-
 ris Pomponii, ad illud constituendum semper pertinent, & suam conse-
 quenter ipsi extensionem, licet parè dispersam tribuunt. Hoc qui probè
 secum animo perpendit, facile intelliget rationem, qua corpora nostra olim
 à mortuis resuscitabuntur.

§. 20. Quod alius contigit argumentis Metaphysicis, ut amplissimis
 & sæpe pugnantis secum invicem Philosophorum disputationibus largum
 præberent occasionem, idem & in tractando capite de materia aut corporis
 diviuitate & olim & postea accidisse videmus. Pythagoræ fertur sententia

fuisse.

fuisse, omnia corpora esse composita ex atomis Mathematicis, i. e. minimis corpusculis, quæ nullas omnino partes habeant, eoque dividi ulterius nequeant, quam opinionem hoc seculo in Philosophiam revocavit David De-
 rodon, Gallus. Sed & quàm plurimi veterum naturæ Indagarorum, Leu-
 cippus, Epicurus, Democritus atque alii corpora esse constituta putarunt
 ex atomis Physicis, i. e. corpusculis exiguis, quæ partes quidem habeant, &
 figuris variantur, tamen ob soliditatem dividi aut dissolvi nequeant. Latet
 in Vita Democriti scribit, ex ejus sententia τὰ ἀτῶμα ἀπείρου ἴσως κατὰ μέγε-
 θος ἢ πλῆθος ἐξαρθῶσι δ' ἐν δὴ συνμίξει. ἐξ ἧσ' αὖτε πάντα τὰ συζυγίματα γίνονται,
 αὐτῶν, ἕλκος, αἴρα, γῆ, ἴσως γὰρ ἐξ ἧσ' ταῦτα ἐξ ἀτῶμασιν τῶν αὐτῶν εὐσχημάτων, ἀπεί-
 ρως ἀπὸ τῆς ἐξ ἀναλλοία δια τὰν ἐρρότητα, ατομοσ ἐσσι infinitas & magnitudine &
 numero, ferrisq; in toto ac rotari, atq; ita concretiones omni gignere, ignem &
 aquam, aerem, terram. Quippe & hac ex atomis quibusdam constare, esseq;
 passioni & mutationi ob firmitatem minime obnoxia. Primum atomorum nu-
 merum fuisse Mofchum Phœnicem, & ab eo fortè in peregrinatione sua De-
 mocritum accepisse, tradit Sextus Empiricus. Ex recentioribus cum De-
 mocrito fecere Gassendus, Magnenus & alii. Aristoteles cum affectu do-
 cuit corpus omne constare ex partibus in infinitum divisibilibus, sive nullam
 esse quantitatis partem, quantulacunque illa sit, quæ non possit dividi in
 alias partes, istasq; rursum in alias, & sic in infinitum usque. Stagira
 doctrinam retinuit hæcenus Renatus des Cartes. B. de Spinoza existimavit,
 corpus quidem posse dividi, & habere partes, non verò extensionem, quæ
 sit substantia una, simplex & infinita. Extensionem autem & corpus distin-
 guit à se invicem, uti substantiam vel attributum (utroque enim modo ap-
 pellat) à modo, & corpora singularia modos esse extensionis pronunciat.
 Verum enim verò, si corpora singularia habent partes & queunt dividi, ha-
 bebunt per extensionem, eoque & ipsa extensio è partibus constabit. Nam
 modi, quales esse corpora singularia putat Philosophus, partes non per se
 habent, sed per attributum, cujus modi sunt extensionem. Unus enim ex-
 tensionis modus extra alium est, quia uterque sunt extensionis modi. *Cor-
 domanus* Philosophus Gallus, cæterum solidissimus, in libello Gallico de
 mentis & corporis discrimine, ubi secum reputasset magnas difficultates,
 quibus laboraret sententia de corporis in infinitum divisibilitate, inquisivit
 in faciliorem rationem explicandi hanc quæstionem, quam & se invenisse ar-
 bitratur. Quare ad evitandam confusionem primò nomina definit, & per
 corpus quidem substantiam extensam, per materiam autem corporum com-
 pagem intelligit. Singula corpora facit partem materię: plura vero simul
 sumta & à reliquis seorsum spectata appellat portionem materię: quæ partes
 aut portiones, si absque vinculo juxta se invicem jaceant, nominari cumultus

unum acervum: Galiz ~~ita~~ interfluant, sicut indefinenter mutantes, vocari
 liquorem: si veluti omnis conjunctæ sine motu, vel cum motu parvulo, ut
 discedere à se invicem disqueant, dici massam. Corpus, quia sit unica substantia,
 non posse dici, aut, materiam verò dividi posse in tot partes, quot
 corpora illam componunt, atque etiam in tot portiones. Tum conatur de-
 regere in præjudicio quo materiæ infinitum divisibilitas fovetur.
 Vidisse sed nos cumulos, liquores, massas dividi in portiones visibiles, quæ
 tandem cum ulterius ~~div~~ ~~se~~ ~~hinc~~ ~~sentibus~~ non percipiuntur, hinc credere, id
 quod toties contigerit materiæ portionibus à se invicem separatis, in infinitum
 accedere, & si reliquæ partes plurimæ divisione non essent factæ insensibi-
 les, semper nos dividere potuisse: nec observasse, quod tandem oportuisset
 devenire dividendo ad portionem materiæ ex duobus tantum corporibus
 constam, quæ si a se invicem separatæ essent, divisio continuari ulterius
 non posset. Adidit, quia habemus claram corporum ideam, & scimus
 illa substantias esse extensas, hanc nos jungere ideam ideæ materiæ, &
 massam pro corpore sanctam considerare uti substantiam unam, credentes
 id quòd videamus eandem & unam esse extensionem: & quoniam omne quod
 hac ratione extensum certum est divisibile, jungere nos ideam extensum cum
 idea divisibilis, & putare extensum omne divisibile esse. Nempè singula
 corpora sicolim sumta non cadere sub sensus, ac proinde namque requiri
 illorum multitudinem ad constandam materiæ portionem sensibilem, hinc
 quicquid oculis percipiamus, materiam esse: deinde quum singula corpora
 non assequamur sensu, illorum quoque junctionem non observari: idcirco
 omnes horum corporum extensiones in una massa comparere, quasi una modo
 foret extensio. Breviter autem respondemus, primò temere corpus a ma-
 teria distingui, quandoquidem est eadem utriusque idea, & attributum es-
 sentiale, extensio: quæ si in genere spectatur, uti non ad certum corpus per-
 tinet, corpus appellari solet: sin verò spectatur, uti aquæ, ignis aliusve cor-
 poribus propria est, materiæ nomine venit. Deinde fatetur Cosmocræus,
 corpus esse extensum, ubicunque autem est extensio ibi sunt partes & partes
 res, quæ in existendo à se invicem non dependent, eoque & dividi queunt.
 Porrò quod sumit falsum est, unam dividi non posse, nisi sit essentia sim-
 plicissima: Sunt enim res corporeæ ~~una~~ per unionem (venia sit voci) vel
 conjunctionem particularum in unum, quæ uti conjungi sic & dividi pos-
 sunt. Certum harum particularum conjunctio sive per solam quietem,
 sive per materiam subtilem ambientem fiat, tam est arcta & fitina, ut motu
 totius corporis non destruitur. Denique non præjudicio capri arbitratur,
 corpus divisioni obnoxium esse, sed quia in extensionis idea partes extra par-
 tes clarè animadvertuntur. Illud philosophantium disceptationi subjec-
 tum

Relinquitur, nam dividendo tandem ad minimam partem sive ad unum non
 potest: ut numerus resolvitur in unitates individuales: hac etiam ratione
 non esset tunc corporis attributum, divisibilitas, quia atomi aut particulæ
 minime tam min corpora sed corporum modo forent elementa aut principia,
 sicut numerus ex unitatibus & linea è punctis componitur. Et fallor mul-
 tum, aut fatebuntur naturalis Philosophiæ Doctores, singularium corporum
 naturam, proprietates, virtutem, effecta & originem æquali felicitate de-
 clarari, sive atomorum sive particularum in infinitum divisibilium hypote-
 sis retineant.

§. 21. Effatum Cartesii quo mundum non habere fines sed indefini-
 tum esse pronunciauit, est lapis offensionis, ad quem impetere, quotquot
 errasse hæc Renatum, & quod olim ingeniosissimus amicus politissimo dia-
 logo demonstravit, puram perceptionem cum imaginatione confudisse. At
 luber Viri placitum ex Epistola ad Chanutum quæ l. i. Epistolar. supra trigesi-
 mam sexta est, fufius repetere: *Primo, ait, memini, Cardinalem Casan-*
um Doctorem, aios plurimos supposuisse mundum infinitum, neg, tamen
propterea ab Ecclesia unquam fuisse correptos; contra videtur ad Dei cultum
pertinere, ut eius opera amplissima constentur; meaq, quàm illorum sententia
commodius uamitti potest, quia non disco mundum esse infinitum, sed tantum in-
definitum. Quæ quidem duo inter se haud parum differunt: ad hoc enim ut
quis dicat infinitum quid esse, ratione aliquatenus debet, quæ probet rem ita se
habere, quod de Deo tantum probari potest; sed ad hoc ut dicam esse quid in-
definitum, satis est si nulla sit ratio, quæ probari possit id esse finitum. Mihi au-
tem videtur probari non posse, imò neg, concipi ullos esse fines materia ex qua
constat uniuersus orbis. Cum enim materia huius naturam perscrutor, inuenio
positam esse totam in eo quod extensus sit secundum longi tudinem, latitudinem,
& profunditatem; ita ut quicquid præditum est tribus hisce dimensionibus, sit
materia huius parti. Neg, vero potest spatium ullum dari omnino vacuum, h. e.
quod nullam contineat materiam, quia tale spatium concipere nequimus, quon-
iam hæc in illo dimensiones & proinde materiam concipiamus. Mundum autem
finitum supponendo, concipiuntur ultra eius fines spacia quædam tribus hisce
dimensionibus prædita, & proinde non pure imaginaria, quæ Philosophi vocant,
sed contenta in se materiam, quæ cum alibi esse nequeat quam in mundo, lu-
quet mundum extra fines ipsi præscriptos extendi. Cum ergo rationem nullam
noverim, quæ probem, imò neque concipere queam, mundi finis ullos esse, il-
lum indefinitum uoco; sed negare tamen nequeo, illius forsan fines aliquos esse
Deo notos: licet illis comprehendendu impar sim; quare non dico absolute esse
infinitum. Hæc Cartesius, è cuius uerbis manifeste liquet, ipsum infini-
 tatem,

item, quæ Dei attributum est, nequaquam rei corporeæ vendicare, eoquæ
 nec mundum autem illud non, sed putasti modo, extensionem aut non ha-
 beret, aut non potest saltem omnino apprehendi non posse, fortiter tamen a Deo
 creatum. Verumptamen verò utrumque, imaginando nos fines mundi ad-
 sequi haud posse, est namque finis nihil præter negationem perfectionis im-
 judam, negationes autem ad puram perceptionem pertinere, non ad ima-
 ginationem, qua rei corporeæ vestigia cerebro imprimuntur, in confesso
 est. Faciamus, quid verum est, mundum habere omniam extensionem crea-
 tam, sed quid non habet eam quæ creata non est, aut negabitne Philo-
 sophus, aliam extensionem ab omnipotenti Deo condi posse? sanè in ex-
 tensione quæ jam non exiit, nulla est ad existendum repugnantia, uti nec
 erat ante creationem in extensione quam Deus post produxit. Igitur si nova
 extensio produci divina virtute potest, præfatus mundus non recipitur
 omnem extensionem, eoquæ finitus est. Et nonne singulæ mundi partes li-
 nitæ sunt, qua igitur ratione ex his totum nobilitas atque præfatus compos-
 neretur. Adde Cartesium haud ita infirmis, Deum posse mundi fines cogno-
 scere: ei gò & fateatur, mundum fines posse habere, licet eos imaginando
 adsequi non valeamus.

§. 22. Alter quem hoc in argumento Cartesius erravit, error est de
 multitudine mundorum, plures enim mundos esse non posse affirmat. Pars
 autem expeditur præfata questio, si nomen mundi definiatur. Quod si
 namque designat universitatem rerum tam earum quæ exiunt quam quæ à
 Deo condi porro possent, manifestum est, non nisi unicum fore nomen.
 At si res existentes, corpora & spiritus, quia divitissimam habent essentiam,
 in diversas classes collochemus, erit mundus corporeus & intellectualis. Si
 novæ crearetur extensio, mundus corporeus augetetur, eoquæ non existe-
 rent plures mundos corporei. Et quoniam aliæ res queunt à Deo condi præter
 extensivas & cogitantes, alii quoque possunt esse mundi præter extensivam &
 cogitantem: si verò illarum rerum, quæum specie mens nostra caret,
 actiones aliqua modo ad præfatum mundum referrentur, non diversitas ab
 hoc mundo societatem facerent, sed modò magnæ hujus civitatis nova mem-
 bra forent.

§. 23. Qui dari in mundo motum infirmabitur, non tam argumentis
 videtur contentendus, quam ceu homo rationis rectæ expertus omnimodis.
 Quæ Zenoni injuriam puro esse à calumniatoribus factam, quando sunt
 causati, eum negasse motum. Cartesium difficultas, qua commentus dicitur
 huic crasse errorem, facile solvi potest. Si non datur, aji bar, pars minima
 tum nec datur motus, ad hunc enim requiritur, ut ipse motus præfatus
 deinde majus percurretur. At si non datur pars minima, neque præfatus erit

magis: nam parvam utcunque sit spatium, semper tamen dabitur minor, & ita motus nunquam inchoabitur, semper enim erunt spatiosa minora, quae percurrere oporteret. Resp. Uti spatium quodlibet partes habet innumerabiles: sic & unumquodque corpus quod super id spatium in moveri facimus, innumerabiles habet partes. Et sicuti partes spatii, si conterantur secum commotionem, sunt inaequales, majores vel minores: ita quoque partes corporis sunt inaequali magnitudine praediti, nam partium innumerabilitas non tollit differentiam magnitudinis. Unde sequitur partes innumerabiles alicujus corporis moveri super partes innumerabiles spatii, & partem quidem minorem corporis super parte minore spatii.

§. 30. Quum homo discedit à columna, ad quam aliquamdiu stabat, ipse solus moveri dicitur, non item columna, quanquam & ipsa movenda accipiat vicinum, aërem puta in locum hominis alio digressi succedere. Solus quoque aër movetur, quando à vento agitur, arbor autem retinet quietem, etsi à novo subinde aëre ambiatur. Sciendum nempe est, idem corpus, sive ut mobile sive ut quiescens spectetur, plures habere partes, haec singulas tangi à vicino corpore, ita arboris radicem à terra, truncum ab aëre terrae viciniori, ramos autem & cacumen à superiore aëre contingi. Igitur quia motus est translatio totius corporis, ad eum requiritur, ut corpus viciniam non modo secundam aliquam sui partem, sed ut eam secundum omnes muret: quemadmodum accidit homini à columna discedenti, non item columnae, quae in eodem solo, homine digresso, stare pergit.

§. 36. Pia sanè & rectissima est Cartesii doctrina motum omnem à Deo esse, quam ad confutandas impiorum fabulas, quis sponte sua absque supremi Numinis providentia oriri in mundo omnia & occidere putant, amplius sumabimus. Primum nemo existimabit motum à se esse, qui observat in ejus idea nequaquam contineri existentiam necessariam. Quum enim ipsa materia, cujus est modus, possit non existere, quis credat, modum materiae necessario existere, ita namque posset absque suo subjecto existere. Porro si ab alio erit motus, & quidem à re finita & creata, vel erit à materia vel à spiritu. A materia certe non est, quia licet una materia pars moveatur, tamen altera quiescat: deinde ea non est nisi moles inefficax, tam ad quietem quam ad motum recipiendum indifferens, quae ipsa motum sibi non dedit. Ex eo autem, quod nullum corpus moveat se ipsum, manifestè conficitur, nec unam posse alteri motum tribuere. Sed nec à spiritu produci motus potuit, nam quia is habet essentiam à corpore diversissimam, sua virtute in corpus non agere posse intelligitur. Neque observo in mente tam potentem tamque efficacem voluntatem, quae rei alterius naturam immutabilem queat: saltem mens humana motum corporis sui non producit, sed legis naturalis

motus illi & dirigat & determinat. Reliquum ergo Deum corpus motum prius indubitè & per se conservat. Unde & videtur, etiam si scilicet quod dicitur, quod ab ipso quodammodo non sit facultatem esse ad aliud corpus movendum, sed ipsum motum jam non producere, aut conservare, quod est illi facultatem motum ab ipso datum, at non applicare vel hunc illud in particulari motum producere. Prohibito sicuti motus primo committitur etiam si voluerit facti extiterit, ita & si deo iussu moti existeret pergere. An vero tamen, si hoc in mundo extiterit quinquies, motus, quantum ad motum molis Cælestis indubite, non desit quod est sempiterni iudicio.

§. 40. Ad ea que Au. tor tradit de commutatione motus, bene intelligenda sunt observanda. prius, ipsum motum in alium qui sit in corpore A. non transferre in corpus B. sed modo in corpore B. tantum oritur novi motus, quantum in corpore A. per se tunc illi enim scilicet statum esse sententia, accidens ex uno subiecto in aliud migrare posse. Hæc tamen, non tribuit corpori vim moticem quod se ut aliud corpus movere possit, sed datum occasione corpori ut si quod movetur, in alio o occurritur motum producere; sed eo quod motus occurrat in modo non veram vim moticem esse. Quod si in aliteram quod plus sibi diligere in animam motum, non per se tamen suum subiecto, cum tamen sit in motu de se subiectum, sed quod motus, non tamen in modo & modo, ut eam autem diligere.

§. 41. Malbrancheus in Principiis Geometriæ p. II. Sect. 1. verbi gratia c. 9. de regulis motus specialibus quartam, sextam & septimam de motu arguit, reliquam pro veris admittit. Regula IV. est. Quum corpus majus incidit in minus celerius majus, utcumque celeriter moveatur, nunquam tamen alterius movetur, sed ab eo in partem contrariam reflectetur. Malbrancheus putat contrarium fore, & corpus motum esse quiescenti majori de suo motu committit motum sua ratione magnitudinis corporis hujus quiescentis, ut post moveantur una. Ex. gr. si corpus motum A. habet tres gradus motus, corpus quiescens quiescens B. in duplo majus, cum A. committit motum corpori B. duo gradus motus. Regulam suam fundavit Cartesius super propositionem, quiescens corpus habere vires resistendi motui, quæ vires sunt volentes Cælestis, ut unumquodque corpus servet statum suum. At Malebranchius putat, corpus quiescens esse vires resistendi motui. Cartesius autem probandam regulam allegat expositum corporum durorum, in que corpora ob hanc motum si impingant, hæc impelli, uti plura in partem incidentem. Malebranchius respondet, motus corporum durorum non solum impingit, sed ab ambiente materia subtili compressi, à qua materia et suis visibus vires resistendi venire. Negat quoque Deum velle positiva voluntate, ut corpora in quiete maneant, & quietem esse eo quod velit Deum materiam calidare,

quam sententiam puto & cum sana philosophia, & cum recta Theologia
 pugnare. Illa enim docet nec motum nec quietem essentia materiae contineri,
 unde philosophus, Deum volente, ut existeret materia, nondum velle ut
 ea quiesceret. Hæc porro tradit, res omnes rerumque actiones & status contineri
 non à generali saltem providentia numini pendere, sed singularissima volun-
 tate fieri. Nec juvat excipere, ad producendum motum sufficere, ut De-
 us cesset velle, materiam moveri. Nam quando Deus cessat velle motum
 corporis, vetè vult ejus quietem. Porro objicit vir ingeniosus, quicquid
 nannuli motus esse privationem, quapropter & corpus minimum motum
 plus habere virtum quam habet quies corporis maximi. At liquidò potest,
 etiam quietem esse positivum corporis attributum, coque & ceteris virtutibus
 pollere. Plura videantur apud ipsum Malebranch, l. c.

Ad part. III. Princip.

§. 2. 3.

Bilem multis moverunt ea quæ Renatus de finibus operum divinarum
 scripsit, & fecer ex iis quardam non modò falsa, sed & etiam admodum
 ac imprudentia esse. Audiamus quæ hanc in rem habet, l. 2. Epist. 16.
 §. 10. *Fines Dei à nobis facti non posse, nisi Deum ipsos revereret, et per se mani-
 festum, & quamvis verum sit, respiciendo ad nos homines, ut sit in Ichno, &
 omnia ad Dei gloriam facta esse, quia nempe Deus propter omnia opera sua
 à nobis laudandus, solems, ad nos illuminandos factum esse, quia experiri vo-
 letis à se ideo mirari, puerile tamen esset atq; absurdum, si quis in Metaphy-
 sicis ager et, Deum tanquam hominem aliquem videret superbum non ad
 finem in condendo universo habuisse quam ut ab hominibus laudaretur. &
 solum molitosa terra majorem non alio fine creatum esse, quam ut hinc
 minimam terra partem occupans lumen praberet. Summam illi in respon-
 sequentibus capitibus complectamur. 1. Quia novimus Deum esse
 sapientem, tametsi cum propter finem & quidem præstantissimum, se me et ipsum
 agens, in quo vultum inique Deum non quaerit, amplexu in se & su-
 perbi, sed contumetia se ostendit. 2. Id cum. Edictum de Phy-
 sica et Metaphysica gnoscere debet, ut cognitio intellectus efficiat
 eam voluntatem. 3. Præter finem hunc principalem de utilitatem sunt alio par-
 te utilitas et utilitatem, et est non vultus sedus, alio et non vultus, hinc
 ut præter dictos Resp. 1. ad ubi, c. M. d. 1. 2 ubi: *Non fignitudo, ali-
 quibus Dei sine maius quam ubi in propat, o. h. c. omni enim in imperio, et
 ubi ejus sapientia abis facti colem mod. reconati.* P. Jus longè cretia*

hæc argumenta B. d. Sponſi, qui cum auctoritate, Deum omnium rerum
cauſam ſibi monſtrare & neceſſariam, que illas aliter producere non
poſſent, ſibi præſentis, impoſitæ illi, quibus illerit dicere, Deum in
genitum habere conſtitutum. unde concludit, bonitatem non eſſe conſtitum
ad Deum omnimodis, ſed que in ſuis ſententiis & ſententiis deitatem ſuſtu-
lit: quod horum ſententiis, ut jam reſellam et nobis, neque loci neque
temporis reſuſcitatio. Quare illud motum ſuſcitavit, Deo attributandam
eſſe bonitatem, que ad ſe ſibi perfectas, & cum Epiphania Libertatem in
genitum ſibi ſententiis conſtituente optum ſuis & deitatem optinorum
ad ſibi ſententiis medietatem compræſentibus, ut ſententiis & eligere
ſibi ſententiis non poſſimus. Si vero Deus, agit liberè, agit quoque ex conſi-
lio, & conſiderare certum ob ſinem, qui in ſententiis ſententiis perfectiſſimi
eſſe optum & perfectiſſimi, eſt Deus ipſe.

Quis quæſtus? non timo ſi ſinus ſententiis corporeus? in
mentem ſibi devotæ conſiderationem, quam ſolis Franciſcani agitant
contra ordinem ſententiis. Hi monachi non minus ac ſua humores
ſententiis edere cibos & edendo conſumere, ſed jactantur ad ſe ſententiis
magari cum ſententiis, ſi conſiderant illos ſententiis poſſent ad ſententiis, ſententiis
conſiderant ipſi ſententiis ſententiis habere ſententiis conſiderant, domi-
nante vero perſententiis ad ſententiis Romanam, & in hac dominiſis privatione
conſiderant ipſorum pauperem, cujus Jeſus Chriſtus ipſi conſiderant
præſentant. Nicolaus IV. Papa Romanus, ex ordine Conſiderationem ad
hanc dignitatem evectus circa finem ſæculi XIII. edidit bullas ſententiis Fran-
ciſcano um obtentui convenientem, qua definivit illos non habere ſententiis
uſum ſententiis, atque ſententiis paupertatem conſiderant in hac renunciatione
ſententiis in omnia bona temporalia. Quum autem Johannes XXII. qui Papa
fuit poſt ſententiis ſæculi XIV. videret nullos reditus ad Franciſcani
conſiderant, neglecta Nicolai bulla quæſtionem non modo ſententiis, ſed
& conſiderant præſentant ad conſiderant, conſiderant ſententiis. Ubi ſententiis
aliis extant, quod non ſententiis ipſorum inſententiis deſiderare, ad quæſ-
tionem aliam quam ad quæſtionem diſtinctam ſententiis compendium perſententiis.
Hinc certe controverſia ſententiis eſt uſta de ſententiis corporum ſententiis. Tam
quæſtionem: an Franciſcani haberent jus & dominiſis ciborum quos cap-
ſententiis; hodie, an corporum creaturam ſententiis ſententiis? Tam Mo-
nachi utebantur cibis ſententiis & dominiſis non ſententiis illi, qui ſententiis ciborum
comedendorum habere, hodie non ſententiis ſententiis creatis ſententiis,
quæ ſententiis ſententiis eos conſiderant ſententiis. Redimus hinc Monacho-
rum litem, quando hodie illam legimus, idem de nobis judicium ſententiis.

terrenis animis vertens controversias, quas movimus non admittit. Com-
mode autem hoc potest, humanum esse unum è finibus particularibus ex pro-
rum, licet enim sit minima terra portio, tamen olam gereret imaginem Dei.
Tamen nemo hinc concludat, terrenis unice rebus ac deficientibus vacandum
esse. Nam corporibus licet uti, non abuti, siquidem creata non sunt
hinc, ut homini in perpetrando peccato interviant, sed ut ad vitam con-
servandam usum præsentent necessarium. Neque est homo rerum exultan-
tium finis ultimus & summus, sed de ipse & cæteræ res omnes propriæ sunt.

§. 21. 22. Olim Scholæ doctores tradidere, solem quidem calidissimè
calorem autem in eo esse non formaliter, sed virtualiter ac eminentè, quæ
num & hodie apud nonnullos fidem inveniunt, valde dubio. Prohibet
quia est compages materię subtilissimæ celerrimè licuadam parte sua
agitata, ignem esse & quidem lucidum liquido constat. Quæ est cau-
meruimus fore hac de causa corruptioni obnoxium, & epæ con-
alimento, uti videmus maximas in terra flumias exurgere, quæ
subinde appositis foveantur. Nam ignis noster supra terram à circum-
jacente materia dissipatur: at nullum est periculum, ne vicinæ cæli partes
flammam suis destuant.

§. 24. Et olim cæli credebantur solidi firmique, sed vix tam quæ-
quam est, qui eos fluidos esse infirmitur, absque quo attributo in
sidera nequirent, aut lumen ad nos transmitti. Sciant quidem stellæ fixæ
eandem inter se distantiam, quia tuus singulis vortex est à Deo tributus,
non quòd cælum solida sua natura eos in loco contineret. Cæli
una cælorum origo ex aquis erat, quod disertè historia creationis testatur,
ut mirum non sit, liquidam eos essentiam retinuisse. Quæ
ci interpretes cælum spiritum & eorum exemplo vulgaris firmamentum
appellavit, neque certò scitur, neque heic explicari debet. At verò
liquidi sunt cæli, ad sublunarium corporum naturam aliquatenus
torem accedent, quanquam Peripatetica schola corpora cælestia à sublu-
naribus diligentissimè distinguit, & diversam utriusque non modo
sol & materiam attribuit. Ad quod respondemus breviter, primò omni-
bus & singulis corporibus, lucidis, pellucidis, opacis communem esse
materiam primam extensionem: deinde cælum habere particulis
se muticem continuo motas, ex quibus & aliæ res liquidæ constant.

§. 26. De Cometis in illi quædam rationes ducunt, præter eas, quæ de
illorum usu ac fine ab aliquo tempore in quaestionem vel controversiam
venerunt. Si enim, concludere nonnulli, Comete hæc sunt
pau

nova nova praecepta firmiter sepulchrae causa huiusmodi Tempore quo apparent
 Lesu producta, vanae sunt, quod per tot saecula esse fere summo confertur
 diuinae, esse naturam esse diuinam & imperatorum inde salutarium
 vanae communiuuntur eorumque & quodlibetque respicitur arguendum,
 quo huiusmodi pietatis homines ad presentiam agendum hortari solent.
 Iste profectum non amo remota aut negligi quocumque quod ad pietatem in
 hominum doctrinam esse adhibetur, utpote cui est persuasibilis, ne
 iustitiam dicitur remota que non in intellectu illum nat, sed quoque vo-
 luntatem ad Deum amandum & seruandum mouet, inuocat ac permoueat,
 noui recte ac diligenter considerari & docerari. Quare non dubito, Co-
 metas inique sagamurum pietatis excedere, uno de respicietur agenda
 probare. Quid enim ratione sapientia, nonne potest, nonne deus est
 Deus, qui plura condidit corpora, quam motus ista uentis equalis subuenit
 car. Qui nouum in caelo monstrat sidus, nonne in terra parua nouum facere
 opus ad nos puniendos, si in peccatis persistuerimus, non deus est ma-
 do, si condonem & libertatem venerimus. Qui in caelo reflectis hominis
 solatis radiis uigae speciem esse ere potest, num is est inbecillitas in terra pe-
 culantibus parare uigam de qua. Quum Ludouicus Pius, cuius imperium
 legere est, cometam spectasse, dixit: *Non aliam praeteritum, qui uigae & de-
 su comaeor & solaris, commendum esse, & nostram interam cum imis per alius
 & amorem, talibus amorem indicis. Sed his diebus & ipse pascitur meo
 induit, & omnes id facere iussit.* Cap. 17. ad ann. 830. In qua uigae narra-
 tione ab agendi metus Imperator iste multos habet imitatores. Excessum
 que sit vel planetarum vel Cometarum in haec inferiora vis & effectus, in-
 tum & alid aut fere ignotum esse opinor, quandoquidem neque ipsa expe-
 rimenta, que tam ad rem declarandam solent allegari, secum con-
 ueniunt, neque sententia horum effectuum ueris usque huc
 praecipis comprehendendi
 potuit.

Ad Princip. Partem IV.

§. 2.

Libet hoc loco tradere ingeniosi Scriptoris *T. Burneti*. Angli novam *plurimam* opinionem de forma telluris in principio conditæ per diluuium *iniuriam*, quod argumentum ad declarandam terræ generationem omnino *proponit*. Assente ut in nostra *disputatione* aliquam *seruamus ordinem*, præno *ipsum* Burneti *sententiam* de forma telluris per diluuium *mutatis recommodatis* diuise rationes proponemus, quibus ea confirmatur ab *Auctore*, *submissis* breuissimè illi quæ ad refellendas rationes oppositas *faciant*. Et quidem quod ad viri docti spectat opinionem, paucis ea positionibus *comprehendit* optimè potest.

1. Cœtum est ante omnia, potentem Deum produxisse terram, i. e. *aridam ex chaos*: erat autem chaos massa materię exoluta, *indistincta & fluida*, è multifariis partibus minoribus atque maioribus composita, & si addendum quod *Ovidius* habet:

-- rudis indigestaque moles,
Nec quicquam nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene junctarum discordia femina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat Lunus Titan,
Nec nova crescendo reparabat cornua Phœbe,
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque erat & tellus, illic & pontus & aër.
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda.
Lucis egens aër, nulli sua forma manebat,
Obstabatque aliis aliud, quia corpore in uno
Frigida pugnantibus calidis, humentia siccis,
Molli cum duris, sine pondere habentia pondus. *l. 1. Metam.*

2. Ex illiusmodi massa ori non potuit orbi habitabilis ea forma quæ *nunc* est præstita tellus nostra, siue globus ex terra & aqua compositus, *quæ* motibus de validis & instabilis *disceruit*. Erat enim massa hæcce fluida, *fluidorum autem* ea partes partes superficiales æqualiter *ad centro* reuolutæ tenent, *equæ* quælibet *liberæ & æquabiliter* conficuntur. Nam si una pars *aliqua* veli anni *longa* a *center* esset & *conuoluta* præterea sua *flamma* in viciniam *liberetur* valloculum, & cum cæteris ad libellam accederet, uti liquidam *massam*

solam globosam hanc de equalem esse videtur, neque cumulata in fluidis
 motu, nec infra molam suam visus habere gravitates aut spelsentiam.

1. Quamvis Deas de gravitate illi in indigere, in primo movetur de
 vno ad aliud, quia, aqua ob suam levitatem terrae globum occupare super-
 ficie equali deorsu liquida, partes enim maxime solute sunt, quae su-
 perioribus solum deorsu, ubi concietur & tenuis essentia, terram consuebant
 forma globosa, & equali de continua, ut nec esset congystra in cumulis, nec de-
 perdit in montes.

2. Reliqua massa indigere portio habebat partes, aliam tenuiores, le-
 viores de superius vocemur perpen-que, nobilitate sua illuc appetitas, tum na-
 ndataeque, languidiorum, mola & levitate inclinat: hae se graves aëras,
 hae universam lapideam mollem componebat. Luceas aëres crassos vel
 pingues, vel macri & rudes: illi hinc supernatabant, uti oleum aquae, & flos
 lactis lacti.

3. Neque aër, neque aqua primo statim in hoc penetraverant purgata,
 sed multas ad huc merane utrobique partes crasse & tenuis, quae paulatim
 subsidebat, unde aqua sua turbida, aër autem tenebrosus: & raris illa im-
 penetrabili. Illa sua seorsum demisit ad fundum, ubi terrae levitate
 adiutissime, & calidioris aëris parte, ubi in superficiem limulorum deorsu
 ubi occupata per omnia liquida illi purgati & dicitur in hoc hinc autem
 nec ulterius discernere potuerunt, sed aggregate plures & tam inuicem illi
 compositae pinguem liquorem limum, sive terram limosam constituant, vi-
 cium alyssi, sive massae liquidorum, obvolvem.

Et istis omnibus apparet, primigeni telluris formam hanc fuisse, in
 mibus partem terram internam, hanc cinxisse molem aquarum, istam ex-
 ternam ab omni habitabili, quem ultra fuerit aër.

Nunc videndum est, qua ratione ista telluris forma per diluvium sit mu-
 tata, in quod patet hinc deus thesibus exequemur.

1. Cogitamus, terram hanc exteriorem continuo solis ardore hinc fuisse
 exarsitans, hinc tempore progressu magis exuam ad demum devenisse,
 partemque hinc tam hinc se contrahentibus in plurius locis hinc fuisse,
 hincque hinc, quae hinc nulla successerat hinc, rediit plures non po-
 tuisse, ut abo compagis cellaris necessario tandem ex una parte labellari de-
 buerit.

2. Et illa vero parte infra terram vapores solis urantis vi augebuntur,
 majorique vehementer se caltrabant.

3. Hinc illud dicitur hinc per quosdam terre motus hinc hinc hinc
 per distans: & hinc hinc hinc distans hinc, hinc hinc hinc hinc hinc hinc hinc
 vario modo & situ deciderunt: & hinc hinc hinc hinc hinc hinc hinc hinc

cus ex aqua uni mole eminentia constituitur insula, majora vero elevari & per longos tractus continuata de hisce terras continentes, quæ se ipsæ sunt insulae majores. Scopuli sunt ea fragmenta, quæ tanta mole non sunt, saxa tamen nuda & infrugusta, sive ex aquis emineant, sive sub eis latent.

4. Fragmenta leniter inclinata dedere campos & planities, immodicè depressa valles; fragmenta verò in auras quocunque modo elevata, sive incumbendo alia aliis sive occurrando montes & montium juga effecerit, quorum differentia omnes à varia fragmentorum dispositione pendet.

5. Riuus, specus & cavitates in cute & in corpore terræ necessario hæc ratione sunt ortæ, quia ruenti fragmenta nunquam adeo aprè committuntur, quin multa interceptantur spatia inana, multique hiatus in superficie parent, uti in omni arena plus minus contingere videmus.

Puto nunc satis me explicasse, quomodo secundum sententiam vestigiis genioi tellus per diluuium antiquam formam amisit, atque præsertim hancce acceperit. Rationes quibus inventum suum stabilire molitur, sunt de promptæ ex Historia, Philosophia & Scriptura Sacra.

Historia multas meminit urbes regionesque terræ motu & inundatione abruptas suppositaque voragine demelas, uti Sodomam & Gomorram egyptica pluvia deletam testatur Moses. Plato autem antiquam sive insulam sive continentem Atlantidem Lybia & Asia majorem diluuii perussisse narrat in Timæo. Etiam Justino teste Italia quondam Siciliae erit continens, ac nunc illæ regiones Siculo mari interjecto dissident, quod sine dubio terræ motu atque simili causa inundationem excitante accidit.

Philosophia pro hujus opinionis confirmatione duo suppeditat argumenta; prius, quod absque illa nec ratio diluuii nec modus ortæ hujus terræ motuæ telluris declarari possit; posterius, quod utrumque dabitur ex Aristotelis ista elegantissimè & facillimè explanetur. Et diluuium quidem explicari alicui nequit, quia nemo dixerit, ubi fuerit tam insana aquarum vis, quæ ad inundandum primo terræ faciem, & insuper accumulandam per omnes campos & valles undarum molem, in ære supra altissimos montes, per totum terrarum orbem assurgentem suffecerit. At plana res est, si dixeris fragmenta telluris in suppositam aquarum molem decidisse, eoque remanere sibi in principio partem egressam tellurem inundasse. Patet & insularum, scopulorum, montium, vallium, saxorum originem indicari, uti ex ista hypothese nemo potest, quæ terram tetrica & hæcrida forma à Deo sibi primò creatam, probabile non sit.

Scriptura Sacra duos habet locos huic placito faventes, priorum Gen.

quædam præcipua, præcipua sunt fontes hæc de his, que ex-
 guntur, quæ hæc aquarum multæ orbis largiuntur subiecta: præcipua
 sunt hæc, i. e. aqua dulcis, munda, i. e. immunda & aqua & in aqua
 commutata, aqua mundatam præcipua, quæ præcipua de forma telluris est
 hæc præcipua.

Languebat enim omnia ista sub modum revocare, quare breviter modò
 ostendat, quid verò, quid falsum, quid certum, quid incertum hæc doctrina sub hæc
 talis videatur.

I. Certum est, immensam solis in diluvio aqua ex parte immutatam fuisse.
 Nullius enim dubium est, quin de immenso condita terra multis in
 locis montes aut montes aut montes, que postea superinturbantem aquarum
 molem nonnullis excedere debuit, regem ad se abire in cursum, montes & re-
 liquasque vales si aquæ molem nonnullam, aut locum dicitur funditus, mari-
 bus, locibus, & aqua sine usibus recedere. Id constat minoribus insula-
 ticulis ab eis bene videtur, vides, notatis, regionibus.

II. Incertum, immensum est, generali illa inundatione locum etiam
 commutatum esse super aqua dissolutam, sic ut ex plana sit nobis præcipua
 quomodo præcipua. Non prima rerum creatio nullas esse præcipuas
 notatis, nullas vales, nemo unquam præcipuas, præcipuas præcipuas
 vales, immensam fuisse illam, aquas postquam super terram inundaverunt,
 non dicitur effodisse montes, sed jam existentibus præcipuas sub am-
 plo celo operuisse, *Gen. 7. 19.*

Ob uerat tumulos immensa licentia ponti,

Pulsabantque novi montana cacumina fluctus, *Ovid. l. 1. Metam.*

III. Certum est, aquas diluvii non modò fuisse cælestes, i. e. pluviales,
 sed etiam marines, hæc enim puto esse intelligendas per fontes magnæ voragi-
 nis, hæc enim præcipuas, ejusque fontes sunt maria, fluvii, rivi,
 lacus, hæc dicuntur hæc, i. e. extra terminos suos profuderunt: præcipuas
 autem præcipuas, quia præcipuas cum littoralibus fuerit præcipuas præcipuas
 vi præcipuas præcipuas præcipuas, quæ maxima gravitate hæc præcipuas præcipuas
 præcipuas præcipuas, tanta mole ferendæ præcipuas præcipuas præcipuas & re-
 præcipuas.

Si qua doctrina mansit, poruque resistere tanto

Immo jecta malo, calmen tamen altior hujus

Urta regit, præcipuas lætent sub gurgite turres.

Jamque mare & æque nullum discrimen hæc præcipuas,

Omnia præcipuas præcipuas, hæc præcipuas præcipuas.

IV. Falsum est, hæc præcipuas non fuisse præcipuas anni temporales,
 æquasque hyemis & æquas præcipuas præcipuas. Quid enim? hæc præcipuas præcipuas

16
vium radii sunt in omnes partes terre semper direxi æqualiter, aut tamen
omnium terre partium equalis ad seipsum fuerit? Deum postquam aqua
cesserant ex terra, Deus promittit, non cessaturum posse æquum & firmum
zabarem & hyerem. Et id præstare oportet.

§. 43. Ex hydrostaticis oportum est hęc loco apponere rationem, ob
quam suprema aquæ superficies est planam horizontalem, cujus linee omnes
cum applicato perpendicularo faciunt angulos rectos. Non potest etiam in
quolibet vis horizontaliter, & si funis visus est planum horizontale, quod
est nunc summus, eodem modo de aliis totum aggregatum corpus
aqua & vitro. Ex eo potest plano seu fundamento aquæ superponere
fiat tot parvuli circuli quot volumus, quibus singulis circumscriptis
cylindrus, premens illum circulum cui innititur. Inveniuntur quidam
circuli sibi subjectum premunt æqualiter, n. uter alterum visum
est autem unus premit alium vi maiore, quoniam parvule corporum
dotum facile se invicem recedunt, & se distrahunt, ad illius cylindri
fortiore in fundo visis se diffundente super ab eo sustulente, &
nec æquale robur acquirat, & consequenter uterque in æqualibus
ad quod servandum necessarium est, ut circuli ambo a supereminente
cylindri aquæ vi premantur æquali, est enim aqua homogena
& ejusdem specificæ gravitatis, aut æqualis massæ aquæ est gravitas
Porro ut circuli fundi premantur vi æqualis & cylindri sustulente
debent isti esse ejusdem altitudinis & crassitiæ, summis visum hinc
debent æquales & quia fundo perpendicularo iter incumbunt, relinquentes
premam eorum superficiem fore planam, ac horizontaliter: si fundus
horizontaliter planus est. Atque istud cylindrorum æquiponderium hinc
certum commentum, perspicuo nos olim experimento demonstravit
Bernardus Bernoullius cum Fratre ad declaranda nature phænomena, & præ
ficiendis omnibusque planis Mathematicas natus, & arte factus, & ingenio
Ahibebat vero ille Siphonem cruribus diversæ altitudinis instructum, &
vis unum viride, alterum purpurea aqua replebat, ad genus cylindrorum
facilis se invicem discendendum, qui quum sicum existeret, &
potius altior & fortior sub viridem debiliorem & breviorem
Siphonis delabens hunc consistit, ut magna pars siphonis viridis è crure
virescente existeret, usque dum purpurea eum secus suprema superficiem
viridis cum viridem in eodem plano horizontali consistit. Maxime
cylindrorum distinctum certum purpurea hinc descendit ad
alteram summam altitudinem efficiens, quibus hinc ad viridem
viridis, ut viridis hinc descendit, eo hinc viridis descendit, ut viridis
spei hinc librationis, quibus modo viridem purpuream, modo viridem

deinde perturbat. Tunc ille quarens locum omnino angustiae dimovet, & claudit a
 sua cana nri. *Spingere.* Sic venit, ut terra, spiritu illudante & fugam quaerente
 movetur. Quae cum terra in tu futurus est, praedicti ac utat quidam
 quoniam, videlicet quia vis spiritus, qua concitare vel uti solent, inferis, & de activer
 tu). Tandem & maximam esse conclusi ignis violentiam & sufficere ad quoniam
 etiam, castella & oppida subvertenda, probat satis labor hostilis, quo in
 sis terra in tu (suppositus pulvis pyrius incendi solent: spissus ardeat
 ex terra communiter cavernis & hiatibus egreditur, & saepe visum est, quae
 quandoque non modo obscurant sed & inhiunt, unde morbi & hominibus
 & pecudibus vitales oriuntur.

§. 124. Juvat haec memorare admirandam lacrymam vitis, seu lacrymam
 Hollandicam, cujus & generationem & naturam ante plures annos ab hinc
 egregie mihi aliisque declaratum esse grata mente recordor. Est taliter
 cadenti lacrymae non absimile, globosum fere sed in acutam cuspidem inflexa,
 atque in parte crassissima ad eum finem, ut validos satis mallei hinc et illinc
 sine autem frangis cupeidem, protinus in minutissimas partes non sine impetu
 dirumpitur, quas deinde facile & absque lacerationis periculo, aliter ac de reliquis
 vitro, in pulverem digito conteris. Materiam habet cum aliis vitro communem,
 at quae non lentè, uti fere caetera solent vitra, verum simul & seorsim
 frigidam coniecta refrigeratur: ubi quidem haud ceo consto, num
 pendeat à justo frigoris gradu, an alius sit liquor adhibendus: sed
 est habenda fides, non ex quavis massa vitrea tales lacrymae conhiuntur.

Est autem nobis potissimum in causam fractionis inquirendum: cuius
 cuspide tota illico lacryma in minutissimas partes cum impetu durum
 nam quod pars ejus crassior licet malleo validè conculsa haud frangitur, hinc
 rum est finitate. Atque hujus quidem aputuræ causa vel interna vel externa esse
 debet. Interna erit ipse lacrymae vitreae textura, forsitan ita composita, ut
 certa colli regione, reliquæ partes omnes connectantur, unde in puncto illi quod
 fuerit instar vinculi, protinus dissolvantur, non se cù ac remota ligamina
 se pas videmus. Alit vix locum ea habet causa, quia lacrymae partes non
 dissolvuntur, sed quoque magno cum impetu dissolunt, quod a sola vinculi
 ditione ditione venit. Quae erit contugientium ad externam merita
 vitæ irruptentè & partes illius dispersum. Namque quis vitrum
 getur, nisi per superficiem proximi facti sum angustiores us, qui patitur in
 vitro, per istum quæ sit visus in medium lacryma pervenit, & per
 facta. Ita quando colli lacrymae frangitur, per portam hanc
 qui sunt in superficie lacrymae, magno, ob impetu incedunt materiam, quae
 hinc hinc hinc hinc, etque per hanc portam fracturæ admodum
 ad eorum remanentem etiam, in ea portis reperit angustiores, quæ
 traduntur

transfusione peribent, tunc magna vi extrahit quatuor partes lactis yndi de velle
 & distillat. Acquosam illi in materia, quatuor. Portatur autem esse,
 quia vulgaris in hunc modum exprimitur: ita solentur, si frangatur la-
 ctyna in hunc modum, & distillat hanc sequenti posse. Tertia
 ex periculis cogitatur. Si hinc yndi in aqua non vel di. partitio vivas immertis col-
 lum conseruatur, tunc illi tunc tempus, quod & ipa videtur. Hoc verò
 etia vel hunc vel aquosam vivo, vel aliam materiam subtilissimam, aquam & argen-
 tati. Verum potius ad distillandum. Anjalius aqua nec argenteo vivo is tri-
 bus partibus extractis, cum extrahit hunc partibus, quatuor lactis calose, ut
 traditum est in his, & quatuor distillat illi, libera ad distillandum, vixit in-
 gres & hinc, quod nec de aqua, nec de argenteo vivo, nec de ipa iplo li-
 gis affinitate. Quatuor partes reliqua quatuor partes sunt autem subtilissimam, quæ
 nihil est hinc partibus, neque tamen subtilissimam, in hunc partibus sub-
 tilissimam aqua est hinc subtilissimam, quoniam per angustissimas perforatas
 partes tradit hinc nequit, uti lu men, & consequenter hinc subtilissimam
 tradit partibus. Acque hinc tandem materia hinc autem subtilissimam,
 si vel hinc distillat.

§. 189. Si quisquam accurate tradidit doctrinam de sensibus, & de quæ
 sunt corpora in hac functione carent sicut ab anima anima, ad hinc
 Curia, qui ad hunc modum meretur. Et tamen hoc quoque est non mi-
 ter Carens, quod in materia istius Philosophie consistit invidiam, qui iure
 quæve injuria, ex dicendis adparebit. Iti scilicet in Medicina, mut hinc ho-
 mo, & quod peius est, bruta convertuntur in lapides & ligna, sensu quippe sine
 omni sensu hinc Philosophum destituta. Henricus profecto Morali,
 Vix doctissimus, qui alias cupidissime placita Renati est amplexus, ab ro-
 digitur hinc abhorruit; quare Oper. Philol. t. 2. p. 235. sic ad-
 com hinc. Ceterum à nulla tuarum opinionum animus meus pro ea, quæ est
 mollis ac teneritudine quæ abhorret, ac ab internecina illa & jugulatrice sen-
 sentia, quam in methodo tulisti, hinc omnibus vitam sensum, eripiens animam,
 an potius pariter? Neque enim vixisse unquam poteris. Hinc non tam sup-
 ruitiam hinc tuæ animæ, quam reformido, ne potius de animantiis fimo
 solent, numeris, tuum non subtile solum agnosca, sed chalibis instar rigidum
 ac erudit, quod uno quæ sibi universum ferme animantium genus vita ausis
 sensus, spiritus, in marmora & machinas vertendo. Sed videamus obsecro
 quid in causa est, quod in brutis animantibus quisquam tam severiter stant.
 Loqui utique non possunt, & animam suam apud iudicem dicere, & quod cimen
 approbat, cum ad iudicem orationis suæ, ut iustitiam, uti patet in prius ac
 spiritus, hinc vita sensus, & illud sunt.

Noi sententiam Philosophi hinc brevissimè quidem repetimus, tunc autem

ad aliorum placitas & argumenta quibus stabiliri, modeste respiciendū. Atque hinc probabile quod cum prodeum humani sensus differentia esse monuit R. C. hinc quodammodo posteriora ad corpus, hinc iterum posteriora ad mentem pertinet. Hinc ipse illa sunt alia res, sensus, & quibus de motu organorum, quibus nervorum & nervorum copiam nulli pollicetur, quod non potest. Hinc cum cogitatio orta in mente, necesse huiusmodi, dispositionis, oculorum & nervorum, tam judicium de rebus precedentibus. Primum ad extra nos, puta in objecto sensibili, hinc secundum accidit in nostro corpore & est epus ratiōis: tertium est in alio cogitatio, & cum secundo hinc conjungitur in sum huiusmodi; denique quodcumque est consequens perceptum hinc in cerebro & in mente.

Hinc positis, ad questionem: num bruta sentiant? respondere oportet, distinguendo in sensu cogitationem vel perceptionem mentis: in quibusdam cerebrique dispositione motu illo facta: & si carnis bruta animalia live in animalibus rationalibus, manifestū sequitur ea non cogitare, sed in huiusmodi corporeo sentire, quem cerebri modum ipsi à re sensibiles impellunt per organa corporea, si quis velit appellare perceptionem, non repugno, ea tamen legem, ut ne illam cum perceptione mentis confundat. Sin autem incertum saltem cogitationes tribuere, necesse est credamus, mentem ipsorum animalium conjunctam esse non secus ac nostro cum corpore: quo ipso beatae in homines transformabuntur.

Sunt sane tres primariz opiniones de animalibus brutiorum, eas quibus nonnulli ajunt nihil esse præter subtilissimam sanguinis portiolem, reliqua: massam matum, calorem & dexteritatem ad peragenda instituta natura dantein. Alii eas faciunt cogitantes, alii denique putant in eis esse ratiōem, quibus cogitantes & animas corporeas. Luber iterum auctores huiusmodi Moxam: *Verm enim vero, ait, quomodo fieri possit, ut aut phœnix aut pithon vocis nostras imitentur, nisi audierint, sensuque perciperent, quid loquimur? Sed non intelligunt, inquis, quid sibi voluit ista voces quas est imitatio imitatio. Quidni tamen ipsi quid voluit satis intelligant, cibum sibi quod à Dominis hoc artificia acquirunt? Passant igitur se cibum mendacem, quod loquacitate toties voti compotes sunt. Et quorsum quod ista avocantur? & auscultatio in avibus cantatoris quam præ se ferunt, si nullus sit in ipsa sensus animadversio. Unde illa vulpium canumq; astutia & sagacitas? Quis ut mra & verba ferocientia cohibeant belluas? Causa famelicus cum furtum quod avertitur quasi facti conscientia quam se surripit, & metuit ac deinde succedens nemini occurrenti gratulatur, sed aversa pronos, retro suam & deorsum percutit, suspiciose cautus, ne ob patrum periculum suum? Quomodo ista fieri possunt sine interna facti conscientia? Cetero ista historiarum congeries, quibus nonnulli conantur demonstrare, rationem in eis animalibus*

hinc bruti hoc habent commune: *scilicet* spiritum ipsi memorantur, inesse. Sed in quantum
 est, talis materia animata hoc accipere, et quia si bene multas et immensas
 animas carum, non valeret, sumam acumen habet posse cludere. Sed video plura
 quod est hoc, ut si, ut bruta pro materialibus habent, immortalitate usque anima-
 rum nostrorum admittit, additatio, que vero supponat corpori nullo modo cogi-
 tate posse, existens. *scilicet* est cogitatio, substantiam a corpore realiter
 distinctam a deo separare, animam, immortalem. Unde sequitur, bruta si cogi-
 tatione, substantiam immortalis non accipere habere.

Atque obiter, si per se, cum ex ista demonstrandi ratio-
 ne necesse est, si anima immensa aut sensu spoliata, aut deare immortalitate,
 cur ipsa nihil inanimata machina parere, quam corpora animalium immor-
 talibus aliam, praeterquam illud in natura phaenomeni, motu existantem,
 ita plane si inaudium habentur. hoc vero apud sapientissimos existimatum
 est ac comprobatum. Pythagoram puta Platonem aliosque. *scilicet*
 Aduer.

Est in appendice Aristoteli oper. I. lib. 2. p. 108. sed non est esse quod
 dem a quibusdam aliam, quod argumenta nostra significat, quod per
 substantiam incorpoream bellus perinde inesse, atque immensitas immensitas,
 demonstratio, et sic vim quicquam energeti. Respondet enim quod, quod
 de his, ut ab ipse conueniens, incorpoream animam spiritum, quod
 formis. Quisquam in inesse operatione, que talem naturam existens a phanomeno
 de bellis et eo non sumus adeo certis. Homines, rerum philosophorum, salis
 gnari, sed ingenio magis mechanico dubitarum saltim, an bestia in motu habent
 cogitationem, quoniam intersa loci se certos professi sunt, si habent, nec
 posse, quin animas habeant in eadem immateriales, a corporibus suis realiter di-
 stinctas. Dicendo concessio quidem quod argumenta nostra animas probant
 etiam in brutis, a corporibus suis realiter distinctas, ac quid aliud est, quam
 quod omnes Philosophi ac Theologos, qui formas substantiales tenuerunt, aut
 experientia aut implicite verum esse agnouerunt? Verum in corpore immensa
 in quibus in erunt etiam immortales, quod est ridiculum. Si per immortales
 intelligunt, quod penitus non perit, quoniam a modo contingit in materia, cur
 non sic et sic perinde atque materia, cum hac activa anima substantia, licet
 brutis dubitatur essentia nobilior sit, et de creatoris perfectionibus plus participet,
 quam stupida ac dissipata materia? Quod si per immortalitatem intelligunt
 vitam aeternam et eternitatem perpetuam corporum dissolutionem, illa per se illo
 ridicula sequela est de se cogitata, cuius auctoribus libere permittimus
 de adere quantum volent. An in praesentibus nostrum argumentum nobis immenso
 peccat. Nos enim sentimus animam immensam esse esse posse, quod non terrena
 re vitaliter affectatur, exit a vero illud nihil in re habent, inquam ac perceptione.

in utroque animo ad se ipsos penitus perdat. *Ex p. 1. de Lib. ecc. animae p.*
385. An anima post iter & impavens satisfaciunt. Si brutiorum anima post iter
maris, hinc inde & incerta, nec satis firmata, eam iterum in corpus humanum
facilius revertentem esse existimare, animi hinc in rerum natura existimari
existerent, nullius res ad iterum redeuntem inducentes nisi materiae iste post
erat, semper tamen neglectae fore, nec unquam in se eam reduci, sed novam qua
tidie in eorum locum succurrere creati: innumerabiles enim miriadae anima
rum in unum prorsus sacerent in universo, numero earum creescente perpetua in
num. San iterum in corpus veniant, praexistere manifestum est. Et
brutorum tam certe hominum anima etiam praexistunt. Quae tam exorta, &
opinio & prodigiosa, ut diducit os, aliusq; cachinnus (fat uorum argumentis)
refellere eam & explodes e valeant. Nemo certe cordatus hominentiam illa
lam amplectitur unquam, quam stultissimus quisq; memoriam tantum esse
lendu suam refutare potest. Nam certissimus est si praexistisset, se aliquis de vi
ta sua antea ita meminisse posse. Quid quod animarum harum praexistenti
accessus, & in materiam ab se actuandam ingressus intelligi nequeat?

Ad haec duo responderi possunt. Primum, etsi quidem negari haud potest, quod
 animarum brutiorum praexistentia concessa pulchre viansiternat ad humanarum
 etiam animarum praexistentiam inferendam sequelam tamen non ite
 cessariam, sed alteram sine altera consistere posse. Secundum sic est, etiam si quae
 concederetur, nihil inde tamen absurdum quoad rationem posse detegi, si in
 omni praesentia, alienarumq; facultatum, qua suffragandi ius hic non habent,
 suggestione caeca deponantur. *Ex c. 17. p. 386. 387.* In hoc tam apice tamq; inca
 lentic conclusum, hac una pugnat obiecto per versa; fore nimirum ex illa argu
 mentatione, ut anima brutiorum etiam eorum praesentia qua perfectiora
 modo fuerunt, nam hac difficultas probe iam conciliata est, sed etiam ut
 post mortem fruantur. Ad hoc intrepide respondere amsim, minus esse rursus
 congruentius brutiorum animas post interitum vivere quam hominum non ite
 re. Verum tamen illas vivere, aut non vivere, nolo confidenter assertere sed
 expendam utramq; hypotheseu. Es primo concessione si illas vivere affirmabimur
 & rationes praefereamus eas, ob quas ita quis in animum induci solet. Quae
 tunc praecipue in obiectone ipsa continentur; Brutiorum anima post iterum
 sitae & in brutis pariter ac in homine spiritus immediati instrumenti
 etiam vitalium. Hinc addi potest: Brutis hominibus, in praesentia idem ele
 mentum terram, una incolere, eademq; calamitatibus ignis, deluviorum, terrae
 motuum, partem esse obnoxios. Improbabile esse, ut immensum aeris aetherisq; spiritum,
 animantis in se itandam vitam tantum generis haberet, nemp; An
 elio scilicet
 la, boyos m... Non miror enim hac fore sollicitudo, quam si homines
 la involvens terram, aut Sirenei mare. Congruentius vitalis personae ab altera
 sapientia

Sapientia, rerum omnium creatrix, in animabus brutorum conglomerata. Longius vel breviora esse possunt, prout est sentia proprietatis & respectus ad universum potestatis; unde et breviorum earum reditum, juxta vel celeriores vel tardiores fore. Bonitati dicitur brevior sentia esse, ut res ita sit quam fecit, si natura brutorum patitur; iustitiam, illa existit si vitalibus operationibus priventur, dum eas commode habere & exercere queant. Nihil magis capacis fore salutis in altero statu, quam conversus in hoc. Cum intellectuales aeris incole externum corpore magis sensum habeant, objectorum varietatem non minus illic gratam futuram fuisse, quam hoc apud nos terrestres. Historias etiam innuere videntur, esse revera apud illos animalia aerea, canes videlicet, equos & similia. Ergo, ut concludam, rationem nullam esse praeter immortalitatem, ignivivantis matrem (hoc est, angustum animum e nimio amore sui & rerum aliarum despicientia natum) quae faciat, ut tam confidenter & pertinaciter sentiamus, brutorum animas vivere, desinere simul ac abs hoc corpore separantur. Plausibilem equidem speciem praefert haec sententia, adeo ut si quem objectionum vis cogeres veram illam habere, parum aut nihil esse videretur, cur illum ejus pudeat. At non adeo facile dirimitur hac controversia. Quanquam enim manifestum sit, animae brutorum substantias esse realiter a corporibus suis separabiles, si tamen unicam duntaxat congruitatem vitalem, nempe terrestrem, habeant, vitam in aere recipere nequeunt. Unam autem, an plura habeant congruitates vitales, abs ejus unius consilio & sapientia pender, qui fecit omnia. Præsertim anime brutorum natura magis passiva esse videntur, quam ut hac mortis evasione uti trunq̄ valeant -- Breviter itaque concludam, merito lumine rationis certo demonstrari non posse, animas brutorum non post interitum vivere, vel incongruum esse principis naturae vivere illas affirmare.

Ex allegatis Viri Eruditi locis patet, ejus sententiam ad sequentia reducere capita!

1. Bruta non modo vivere, sed & sentire.
2. Imo & intelligere voces suas, atque animadvertere hominum actiones, & habere internam facti conscientiam, & memoriam.
3. Hinc prædita esse anima à corpore ipsorum distincta.
4. Quæ quidem sit immortalis, uti nec materia quum dissolvitur, redigatur in nihilum, haud tamen felicitatis compos.
5. Nam extra terrestre corpus eam nullius rei sensum aut perceptionem habere, atque solo corpore terrestri vitaliter affici.
6. Probabiliter tamen existere prius quam in id corpus veniant.
7. Post mortem pariter subsistere, & si forte non vivant, quia forte unicatam duntaxat congruitatem vitalem, nempe terrestrem acceperint.

Non

Non permittit instituti ratio, ut singulas istas positiones fusè expendamus, sed pauca de us monuisse sufficiat. Et primò quidem haud inviti fatemur, ille nonnullas brutorum actiones, quæ homines ipsos in stuporem dent, & manifestò rationem sive in us sive per ea agentem arguant, uti sunt fornicatio, & apum labores, avium cantus, ciconiarum statû abitus & reditus, &c. Sed cogitandum est, sapiëntem ac potentem Mentem posse facilè per res creatas opera ejusmodi producere, quæ testentur, eas regi & moveri prudeuter & rationi congruentissimè, licèt ea ratio non sit pars brutorum, aut internum principium hujusmodi actionum; planè sicuti constat, esse horologia tam artificiosè constructa, quæ non modò horas indicent, sed & distinctas & suaves & memorabiles voces edant, quod tamen nemo non artificus magis ingenio, quam cuidam horologii animæ tribuere solet. Secundo quod attinet ad vitam brutorum, patebit infra dicendis, maximè ambiguum vitæ esse vocabulum, ac pronunciatum de Deo, de mente, de homine, de planta, de bruto, quanquam absurdissimum sit, potius, res tamen diversas idem vitæ genus vivere. Hoc verò controvertitur: num vitæ habeant naturam actionum & passionum suarum consciam; Tertio sensum iis Cartesius eripuit, si ea vox designet certum motum corporis, quo hujus organa, cerebrum præsertim, afficiantur occasione propositæ rei immaterialis. At qui & cogitationes ipsis tribuit, motuum corporis occasione præsertim, sanè eum & bruta mente donatè, eoque in hominum classim referre oportet. Neque juvat excipere, animam brutorum mediæ forsan esse naturæ inter mentem humanam & substantiam corpoream, quam Viro docto quondam placuisse opinionem recorder. Nam & desitumur omnino idæ æque ejusmodi mediæ, neque ullarum rerum finitarum, nisi cogitantium & extensarum nobis data est notio, & quicquid format cogitationem & intelligit, in se ipso principium habet in se cogitandi, id est mentem. Quarto verum aliquatenus est, animas pecudum, materiales quoque, post mortem subsistere. Quum enim Scriptura Sacra testante, anima & principium vitæ pecudum sit sanguis, puta subtilissimam ejus portionem, quæ reliquam in massam sanguinis celeri motu agitât, & quæ, si ad corpora pertineat, atque nullum corpus, licèt dissipetur ac distas protul in oras dispergatur, in pristinum nihilum abeat, certò inde colligitur, neque animam brutorum morte cessare existere. Interim particule hæ sanguinæ bruto moriente illos amittunt modos, quibus ante vitam faciebant animam; ac proinde post obitum vite non porro anima, sed solum materia sunt. An verò die ultimo, quomodo res create res liberabuntur à vanitate, cui propter peccatum sunt obnoxie, uti S. Paulus tradit Rom. 8. 2. 1. 2. 2. bruta quoque sint vita redonanda, & consequenter animam recuperatura de illis ipsis particulis sanguinis, quæ ante vitam principium, desitite nolo, sed mentem insignis docti Paulini haud immerito asserunt.

affert, proficit in eis. Quod, ut licet accipimus, animam pecudum hanc
 vivere partem non habens, licet exilant, & a solo corpore retrahitur vitaliter
 a se, quae tamen per se affertio obscura valde & ambigua, nondum omni-
 no certa est, si quidem corpus vitam habens, neque vicissim anima abs corpore
 accipit, sunt enim de eodem. Et concludimus, ipsam non nisi corpoream & a corpore
 pendente vivere vitari, neque cogitare vel intelligere & animadvertere, quae
 qui facit praesens esse essentiam habet in se & ex se viventem, qualis est mentium.
 Quod de istiusmodi animalium *per accidens* animarum brutarum, certum est quia
 Deus post primam materialis creationem non produxit novam materiam,
 substantiam illam materiam ex se prius quam illis indotum modis, quibus
 quando induta est, anima fit: quemadmodum in confesso est, generatio-
 nem corporum novorum consistere in coitione particularum a condito mun-
 do jam existentium, & usque huc dispersarum, sub nova forma, a novo illarum
 situ, motu, novaque magnitudine, figura & quiete pendente.

§. 194. Quod de sensibus humanis observavimus, esse eos compositos partem
 ex corporis motu, partem ex mentis cogitatione, idem de *appetibus* te-
 nendum est. *Petere, appetere* proprie est *velle*, volitionem vero illi modum co-
 gitandi, eoque unice ad *appetum* pertinere constat. Sed in Philosophiarum Scho-
 lis ea vox haud nudim significat volitionem mentis, sed quatenus ea *est* in
 corporis motum sequitur aut comitatur. Quando *sensitur* corpus dicitur, in-
 telligitur peti vel affici a re sensibilibus: quando autem *appetit*, motu *est* ad
 rem appetitam, eamque sibi conjugere nititur. Atque haec nos brutis bene
 tribuitur appetitus, licet voluntate careant. Peripatus dicitur *appetitus* in
sensitivum & *intellectivum*, illumque ab anima sensitiva, hunc ab intellectu de-
 rivavit, nisi male explicetur. Et sensitivus quidem partim ab objectis par-
 tum a principio vel origine suam habet appellationem: tenet enim versus
 rem sensibus propositam, & eo ipso quo res sensibus objectae, sive in corpore
 morum hunc quo se cum ea studet conjugere, sive in mente volitionem pro-
 ducit. Intellectivus contra appetitus ad solam referri debet mentem, neque
 venit nisi ad rem ipsi ab intellectu suo monstratam. Et quemadmodum app-
 titus sensitivus facit ad conservandum corpus: sic & intellectivus ad beand-
 dam mentem: qui finis utrobique obtinetur, si appetatur res sive corpori sive
 menti salubris, non autem noxia. Appetitus naturalis est motus corpori a
 prima ejus formatione inditus, quo ad res conservando sibi necessarias fertur,
 & quo proinde absque destructionis certo periculo carere non potest, uti sunt
 fames ac sitis, quae sicuti non pendunt ab arbitrio mentis, ita brutis cum ho-
 minibus communes sunt.

Ad Dissertat. de Methodo.

§. 2.

QUæ ad defendendas aut explicandas investigandæ veritatis regulas, ob-
 ductæ hoc paragrapho traditas spectant, pleraque sunt alibi à nobis in
 medium allata: quapropter hac vice pro confirmatione præcepti secundi, *ut*
difficultates examinanda in tot dividantur partes, quot expedit ad illas commodè
resolvendus, allegasse sufficiat cum multitudinem partium unius veritatis
 compositæ, tum humanæ mentis finitatem, quæ impedirà de pluribus simul re-
 bus cogitare nequit. Profecto enim uti spectator qui unico tere hominè con-
 cumfert oculos per totum conclave multis ac variis picturis exornatum, singu-
 las bene contemplari ac dijudicare haud potest, sed vix confusam & obliu-
 scissimam omnium sibi notionem comparat: ubi verò unam post alteram in oculos
 oculis tabulam pictam intruetur & undiquaque dispicit, de quoque omnes res
 dignoscit: ità quum mens fugitivos intellectus oculos ad plures & diversas
 ideas aut rerum effigies simul dirigit, ne unicam quidem clauè & distinctè per-
 cipit: quando autem veritatem ex pluribus annulis catenæ consistat compositam,
 in suas primùm partes dividit, deinde singulas ordine inspicat de hinc in illas
 attentione, nullum est dubium, quin ea ratione tandem universas res sit
 comprehensura.

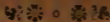
Quarta, quam sibi Cartesius posuit in scrutanda veritate, lex hæc est: *ut*
in quærendis mediis, tum in difficultatum partibus percurrendis, tam per-
fectè singula enumeraret, & ad omnia circumspiceret, ut nihil a se omitti certus
esset. Nemo existimet, Virum sapientem tantam de ingenio studioq; suo conce-
 pisse fiduciam, ut perfectam & adæquatam rerum cognitionem sibi promitte-
 rit. Nam probè is scivit, majorem veritatum partem in profundissimo jure de-
 mersam nos latere, neque ulla diligentia humana in lucem protrahi posse, sed
 eas modo difficultates omnes sibi proposuit enarrandas, quæ & hæc currebant,
 debitaque impensa opera resolveri possent. Sed paulò hæc sunt altius repetenda
 & fusius declaranda. Si verùm dicere fas est, primò nullius rei cognitione pol-
 lemus nisi mentis nostræ, quam conscientia novimus, ubi ad nostras cogi-
 tationes strenuè attendimus. Et quantumvis quæso est quid de mente hæc
 scimus, aliarum quæcumque esse possunt rerum notitiam? Insuper, licet fru-
 stra sectantes? Nam quod ad cæteras attinet res, quis idearum ope, non
 conscientia, novimus, vel nosse profecto non ipse, sed earum modo picturæ
 spectantur & noscuntur, quæ duo ceterè multum differant, sicuti nemo asse-
 ruit, eum qui vidit effigiem Alexandri M. in numis expressam, ipsum huic
 visibilem Antæ hominorem. Quid autem sunt alud rerum hæc nisi cogitationes
 earum essentiam, picturæ insit in tabula mentis representantur, & plane quem-
 admodum visu non ipsam corporis substantiam, sed ejus modo superficiem

EXIIC.

extremam percipiunt, sed intellectu non ipsam rerum naturam, sed illarum tantum vim vident. Veritas enim vero quantum ad est quæso iterum, quod ad non nostram speciem de omni essentia designant, neque puro quædam fore cum iniqua tamq. castrosum veritatis arbitrium, ut assereret, haud esse plura in illa, ut in arcano, quam ipse perspicacia mentis assequi valeat. Nempe Creator voluit, ut quantum ad unquam creaturam notitiam occasione ad modum limitata, sed in omni veritatis fontem ascenderemus, neque in contentione inter nos hanc naturam haberemus. Tunc, mentis in vicio corripimus & sic, cum postquam tota amore plerumq. considerare potius quam cum se aliis sibi videtur, ut nos, quædam iniqua sit, quam quædam in se naturam habeant.

§. 3. Primum libet pauca observare de præcipuo. Eiusmodi à Cartesio datus est deinde illo in loco sub genere nostro, ut deim pauca, tamen particularia magis & deinceps tam utili tamq. de cella convevissimata. Ipsius regula prima Platonij hinc est: ut legibus atq. instituta patriæ obtemperaret, nisi in illam religionem et ineres quam optimam judicaret, & in qua Dei beneficio fuerat ab inveniuntate institutus: atq. se in ceteris omnibus gubernaret juxta opinionem quam maxime moderatam, atque ab omni extremitate remotam, qua communis usus recepta esset apud prudentissimos eorum, cum qui ut in se hinc videndum. Manifestum est partem hujus legis primam spectare officium boni civis, non hominis in genere, eoq. ad prudentiam politicam, nec ad virtutem pertinet. Pars secunda vero complatur officium fidelis membri Ecclesie Romanæ, quod in eo consistit, ut doctrinam ejus totamq. religionem bonam credam, etsi bonam esse nesciam, & veram salutaremque judicem, licet nunquam exploraverim: in quo sanè Renatus noster, frequens alias sapientia cultus, à morte cæterorum Pontificiorum haud deflexit, ut sumam illi injuriam inordinatam, qui adversum esse Romanæ Ecclesie placitis, vulgaverit. Audimus ipsius in §. 7. hujus de Meth. Dissertationis: *Theologiam nostram revererit, nec minus quam quivis alius beatitudinis æternæ composuerit exoptabam, Sed cum pro certo atque explorato accepissim, iter quod ad illam ducit, dudum non me in quære quam indignis, veritateq. a Deo revelata humani ingenii aptum esse. Sciebam ne in temeritate crimen inciderem, si illas imbecille rationis meæ examini subjecerem. Et quicumque vis recognoscendis atque interpretandis vocare audens, peculiaris ad hoc Dei gratia indigere, ac supra vulgatum hominum formam positis esse debere mihi videbantur.*

Uno loco ait, se religionem suam judicare optimam: altero profitetur, se verisim, ne in temeritate crimen incideret, si illarationis imbecille examini subjeceret. Illic placet viro illa religio, quia fuit in ea ab aetate inveniuntate instituta, hinc ad eam recognoscendum requirit seculari Dei gratiam, qui deus in a communem hominum sensum potest ut legitur creditur datus judicium rerum istiusque examine, & puerili institutione in sufficiens sine gratia Dei ad fontem om-

fidem, & recognitionem doctrinae audite non incumbet. Christiani, omnibus, & memoria humanam committere reprobis crimem, quando intellectum ad gratissima & salutaria veritatis caelestis arcana, S. lit. ris patefacta dirigit: quae profecto opiniones sunt praecipua Romanae Societatis sulcra.

Alterare, ut erat, ut qui a maxime constant & tenax propositis semper esse, nec minus indubitanter atq; inconvulsa in eis peragenda perseveraret, quae ob rationes valde dubias, vel forte nullas susceperat, quam in eis de quibus plane erat certum. Hinc clarè satis patet, Cartesium praecipuum dubitandi de rebus omnibus ante perceptionem claram & distinctam de sola intellexisse veritate festu-
tanda, non item ad res agendas in vita humana transulisse. Ceterum disson-
sequi licet regulam in urgendis peculiaribus mediâq; naturæ institutis, quae
diverfa esse possunt, simulq; objici animo respicienti ad metam generalem, à
qua citra felicitatis jacturam nemo aberrat. Multi nempe sunt quandoq; tes-
timites, qui singuli ad praefixum ducunt scopum, ut parum referat, cui ex illis
insistimus, modo eum quem institimus semel, alacri pede indefinenter cace-
mus. At profecto qui in praestituenda sibi meta totius vitae ab initio etiam
quò pergit in via sua celerius, eò in exitum ruit certius ac citius. Quare omnes
sunt undiquaq; rationes diligenter dispiciendæ, quæ certum vitae institutum
suadent aut dissuadent, seu impetrandæ felicitati conducibile aut noxium.
Religionem imprimis legesq; divini cultus intelligo, ubi si quis propositi absq;
ratione animum de illius bonitate blanda vi convincente constanter est tenax,
in sine curricula nihil nisi angorem, metum & miseriam invenire potest.

Tertia regula erat, ut semper se ipsum potius quam fortuna vincere studeret, et cupiditates proprias quam ordinem mundi mutare: atq; in universum, ut res firmiter persuaderet, nihil extra proprias cogitationes absolute esse in nostra potestate. Epicteti hoc dictatum est, nihil eorum quae extra mentem sunt aut fiunt, nostrum esse, non corpus, non pecuniam, non gloriam, non imperia: ad summum omnia quae ipsi non agamus: à nostro autem pendere arbitrio, opinionem, appetitionem, desiderium, averfationem & qualibet actionem nostram: stultè pro nostris existimari quae sunt aliena. & ex peti quae non sint in nostra potestate: inde omnes calamitates ac miseriae vitae humane dimanare. Ubi quidem libentes fitemur, si quod patitur scilicet tradidere praecipuum ad obtinendam servandamq; animi tranquillitatem accommodatum, hoc eo potissimum facere & Christianæ Philosophiæ quam optime congruenter. Sed praemonere oportet, quando cogitationes actionesve nostrae dicuntur in nostra esse potestate, intelligi id de libertate ac lubentia quam in cogitando & agendo sentimus, quamq; alius nemo dare nobis vel eripere potest: ut minime excludatur gratia & peccati lex, Epicteto ignota, qua hominum cogitationes & actiones vel ad bonum vel ad malum determinantur. Quisquis enim ad illas probe inter agendum & cogitandum attendit, factis observat, liberrimè se ac spontè vel bonum vel malum agere, ac proprie a di-

deum gratia aut per se in actionum & cogitationum libertate non
 patitur. Neque essentia nostra nos ad hanc illamve actionem determinat,
 sed omnitate illam salvis nosse parare attributis ac proprietatibus possimus
 modo illi nos, quasi nihil vocat *indifferentiam ad utrumq; oppositorum*.
 Ita quod si corpus nobis est, corpus recte et deambulando, penes unicum stat
 alicuium nostrum, nisi adibus exitu, an porro operi adhibere & deambulationem
 immutantes velimus. Ut autem ab aliis amemur, honoremur, divitiis
 fruamur, rebusque unicuique potestate non est, & quando ea desideramus, aliena
 & prorsus incerta expensius.

Quod corpus si jusque divites attinet status, non puto id cum fortuna,
 honore, existimatione, rebusque aliis extra nos posita in eundem venire sensum,
 siquidem divina lege una cum mente unum sit et composita, ideoque
 mens illud seu corpus *suum* considerare & curare debet. Unde & non potest
 non dolere quando aliquod corporis membrum male est affectum, nisi cogitet
 istam corporis vastationem conducere ad sui emendationem ac felicitatem,
 quam profundam firmamque cogitationem letitia sequitur. Sed ista cogitare
 morborum, vulnerum, mortis aliarumve calamitatum occasio, per gratia,
 non per naturae legem, mentem corpori jungentem solemus. Unde potest
 Stoicos immunitatem à doloribus non solum falso jactasse, sed & præter rationem
 ac temere sperasse.

Porro licet quis studiosissimè istud Epicteti præceptum à Carthago repetitum
 observe, nunquam tamen ejus observatione veram tranquillitatem lætam
 tranquillitatem lætam, quæ ipsa est beatitudo hominis. Etenim sicut ex di-
 versa, malum sentire nullum, & frui summo bono, cujus desiderium omnibus
 est innatum: illud sæpe stuporis, hoc verè est felicitatis. Quare tempus præ-
 monet, ut ipsi pauca subjungamus monita, ex morali doctrina petita, quibus si
 paremus rectam nos insistere viam ad assequendam beatitatem arbitramur.
 Sit itaque

Primum: ut firmè nobis persuadeamus, dari summum bonum, cuius sola
 possessio beatus, atque privatio reddat miserum, & summum hoc bonum esse Deum.

Secundum: ut diligenter recordantes, nos carere bono summo ac proinde
 miserum esse, omnem ad illud recuperandum operam constantissimè impendamus,
 quo denuo cum illo conjuncti beemur.

Tertium: ut mentis intellectum ac voluntatem ad Deum semper &
 ubique contemplandum, cognoscendum & amandum dirigamus, & corpore
 non nisi ex Creatoris placito utamur: in quorum officiorum executione nostra
 cum Deo conjunctio posita est.

Quartum: ut quoniam officia alia Deo, alia reliquis hominibus, alia
 nobis ipsis debentur, unicuique suum tribuentes, omnibus singulis & curiosissimè
 fungamur.

Quintum: ut quia vel naturæ vitæ vel potava consuetudine seducti, amamus dicta officia negligere, eoque a Deo summo bono procul recedere, ne puriores nostris non virtutibus cum Deo tam arcte conjungi posse, quam opus est ad beatitudinem obtinendam, & ut præterea certo credamus, alio nos medio cum illo conjungi oportere, & quoddam istud sit medium, summa cum industria investigemus donec invenimus.

Ad Passiones.

Art. 30. 31. De sede rationalis animæ in corpore ab eruditis multum semper fuit disputatum, alius eam in corde, alius in stomacho, alius in cerebro, alius in toto corpore collocantibus. Totam esse in toto corpore, totamque in singulis partibus, rectum est Peripati effatum, modo intelligatur congruenter essentiæ rei cogitantis, à qua omnis procul abest extenſio, quæque non est in corpore nisi quatenus in eo operatur. Atque mentem esse conjunctam omnibus nostræ machinæ partibus satis inde patet, quod in omnibus agat, & vicissim ab omnibus patiatur, omnium enim motus determinat, & omnium sive bonum sive malum ætatum percipit, ejusque occasione aut lætatur aut dolet. Hoc tamen non impedit, quo minus aliqua sit pars corporis, in qua mens agat sicut Rex in aula vel solio, unde spiritus animales per totum corpus emittat ad exequenda mandata, uti Rex ablegare per regnum ministros solet. Cartesius id mentis nostræ solium, si verè puto, primus dixit esse pinealem in cerebro glandulam, ubi quidem omittis aliorum de hoc argumentationibus, ex Henrico Moto subjungere placet cum usum hujus opinionis tum abulium, sic verò ille l. 2. Immort. an. c. 5. scribit: *Summa hujus abusus breviter hæc est: glandulam pinealem commune sentiens seu percipiens esse objectorum omnium, & sine anima posse spirituum opera, & organa totius corporis, ea omnia efficere, quæ anima & corpori conjunctis tribuere solemus. Nam glandula hæc singulari, cum reliqua sensus organa bina sunt, itaque commode collocata, ut cum spiritibus tum anteriorum tum posteriorum cerebri cavitate communiçet, eorum opera motus omnis nervorum (cum eorum qui exterius sunt objectorum, tum qui interiorum corporis affectuum, famis, sitis, & similia) tum spirituum transmittunt) ad illam facillime perferuntur, quæ varie mota variè spirituum cursum in hos illos musculos dirigunt, atque eo ipso corpus movet.*

Præterea motum ab objecto per nervos transmissum in interiora cerebri concava, & sic ad conarion, certos poros cerebri certo ordine atque modo aperire, quæ tanquam vadia & vestigia presentia illorum obceptorum manent, postquam abierint ipsa. Huiusmodi vel signaturæ in hoc præcipue consistere, quod spiritus per illos poros actus quam per alias cerebri partes transiunt sine. Hinc memorem oritur quantum spiritus ex inclinatione conaris, ad illam partem cerebri determinantur, ubi illud sibi receperunt, eodem enim modo, quanquam imbecillius moveans conarion, quo, præſente objecto, movebatur.

*Aspiratibus in tractibus incidentibus imaginatōis naturam duci & expli-
cari, quā inter & motum minimum interest, nisi quod reflexio in tempus
us proteritum, quā de hinc vel ad obiectum videmus aut percipimus, in imagi-
natiōe profusio motus. At enim non omnia haec sunt operatiōes, quarū nobismet
ipsi sumus communi plura haec tamen quā quae ex hac hypothese satis explicari pos-
sunt, videl. perceptiōe obiectōrū, motum spontaneum, memoriā & imaginatiōem,
operā huius glandulae, spirituum animalium & meræ organizatiōis corporis, om-
nino per se ipsa quod aperte constabit, etsi amiserit vō meo se vere expendam.*

*Ex ipsa enim descriptiōe quam Cartesius facit transmissiōis imaginis, per
oculum pūta, ad cerebrum, inde ad conarion, demonstrari potest, conarion ex parte
anima nullam ullius obiecti perceptiōem habere. Nam ex iis quae habet in tra-
ctatu suo de partibus animae, planè constat, imaginem esse obiecti ad conarion
propagatam per aliquam, siatis latitudinem in illud imprimi. Unde manifestò
patet, conarion obiectum integrum nec percipere nec percipi posse, etsi partes
eius singulas regularem partium perceptiōem habere concesserit. At aliquis
nostrum totum percipit, quod idcirco non potest esse conarion.*

*Et quod externum obiectum non percipimus duplex, non adeo est quia iam
imago in sensu communi organo unitur, quā quod ita lineae ab oculo veniunt
ad oculos ambobus, ut uno in loco sentiatur; alioquin si obiectum primum sit,
oculorum vero directio non ad propinquitatem illam aperiatur, illud nihilominus
duplex videbitur. Quod etsi demonstrat, ambobus nos oculis simul cer-
nere posse. Ego profecto certus sum quae procul sunt, me melius videre cum
ambobus quā cum uno duntaxat meo.*

*Quod motum spontaneum attinet, conarion unā cum spiritibus atq; organi-
zatiōe aliarum partium corporis principium eius sufficiens esse non posse, quan-
quam commodam id esse sensu communi se dem largimur facile patet si modo
consideremus rem tam imbecillam, tamq; exiguam ut glandulam istam
omnino non videri spiritui vi illa ac impetu determinari posse, quo eas determi-
nando feriendo, impellendo & similibus determinari videmus; fore siem
nunquam, ut vix millesima conarionis pars tanti impetus directrix sit, nempe cum
obiectum visus, pūta, tam exiguum, quā extrema acicula, aut cuius quae acupun-
guntur, impressiōes haec minime in glandula atq; in externo sensu esse debent.*

*Fac autem conarion totum semper agere in motu spirituum determinando
in aliquem musculum, fieri tamen non potest ut ita fluida materia, quales sunt
spiritus qui proclinante conarione facile retrocedunt, cursum suum unquam de-
terminarent vi illa ac impetu quo solent. Reliqua vide apud auctorem ipsum,
quorum omnium summa huc tendit: merum esse animae imperium, quod spirituum
in hunc potius musculum quā in illum determinat, in ubiq; detinet: inde li-
quidum esse bruta etiam animalia animas habere oportere. Sed neq; Cartesius
adfirmavit, nullum spirituum motum determinari imperio mentis, neq; hinc
hinc sequitur habere animam incorpoream, quando sufficit dicere illam con-*

nation inclinari à spiritibus in cerebro agentibus, uti & hi vicissim à conato ad hunc illiūve motum determinantur.

§. 50. Obnoxios effectibus omnes esse homines vix quisquam est qui neget, sed nostrum circa illos officium sapientes ambiguum reddidere. Nam Seneca-
rum ferrur opinio fuisse, quod Virum sapientem dedecant, ullo unquā abripiā
affectu, imō & talem jactasse *αὐθάδης*, ut nunquam doluerint, nunquam *κα-
τακέντησαν*, nunquam letitiam perceperint, nihil unquam expectierint. Quod
suo loco relinquimus. At quod Cyprianus de ipsorum judicavit patientia, ap-
plicari ad omnem hanc Philolophiam debet *αὐθάδης*. *Hanc se fecerat hinc ἰσο-
κνος, προσίενται, sed τὰ μὲν πάσης ψυχῆς ἀληθῆς, ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐστὶν ἡ ἀλήθεια,*
de patient. Taceo affectus ab ipso Deo hominibus esse infortos, ac proinde ree
malos nec inutiles per se esse posse. Unde colligitur abusum modo illorum me-
reri vituperium, qui vel circa objectum vel circa modum affectuum accidunt, ut
quum aut lætatur re tristi, dolemus re læta, animus odio digna & expectamus
mala; aut quum inter rei bonitatem vel malitiam & affectus nostros nullus est
proportio. Sunt itaque regendi affectus ut seruetur mediocritas. Cartesiani pro-
nunciavit, arbitrium passionis animi moderandi, vel etiam effugiendi & a-
vertendi, quando res objecta commotione mentis est indigna, penes hominum
esse. Verba ejus hæc sunt: *Hoc autem scire refert, ut quis, contentus re, re
affectu: nam cum baud ita magna industria mutari possint motus cerebri in
malis ratione destituti, evidens est, id melius in hominibus posse fieri, & est
ipsos qui imbecillioris animas habent, posse acquirere imperiū absolutissimum in
omnes suas passiones, si sat industria haberetur, ad eos insuendos & dirigendos.*
Quæ tantam viro invidiā constarunt, ut vel ob istud caput doctrinæ Placatus
aut Semipelagianis sit annumeratus. Atqui solum ex conditione loquitur *si sat
industria haberetur*: quam ubi implere non est humana um vitium, neq; im-
perium in passionibus absolutū acquirere poterimus. Si tamen putavit penes nos
esse, an satis industriz ad dirigendos affectus habeamus nec ne, et assē Philo-
sophum lubens fateor. Nam constar dirigi affectus & temperari haud posse ab
consilio, & subditi motus, à re præter expectationem nobis oblata plerumque
consilium occupant, ut affectu abripiamur prius quàm de eo quid facere
sit, dispiciamus. Neque est in potestate nostra ut subitos hocce & impetuosis
motus semper impediamus, quia dum corpus humanum è partibus suis com-
ponitur & in unam machinam coit, peruersis jam ac pravis motibus agitatur,
qui denuo à re insolita & vehementer sive grata sive ingrata facillimè excitantur,
neque cessabunt omnino donec corpus redeat in dispersas particulas ac no-
vos motus accipiat, quod non fit lege naturæ sed *gratie* legi peccati subiectura.
Observatur quoque, viros prudentes qui longo uti excubiati & corporis tem-
peramento aduti, suos temperare affectus non omnino infelicitate didicerunt,
et ubi rebus magnis parum aut nihil ad iram, tristitiam, lætitiā aut cupiditatem

commoveri soleant, sed etiam minimis vehementissimè afficit, invitos etiam & qui in loqui contra se non, ex quo rectè videtur concludi, potius nos esse sub-
 jectos, quam eos, quibus nobis. Interim concedimus, moralis Philosophi-
 pluz beneficium esse, ut ejus præcepta qui bene novit, & diligenter observat,
 plurimum queat proficere in affectibus regendis: sed pernegamus, humana-
 rum esse, abque divinæ gratiæ ope, ut sanctos illos Deoque placentes
 reddamus. Cæterum de utilitate affectuum contra Stoicos addimus, in forti-
 tudine ac justitia distributiva iram posse legitimam esse, & sine metu non dari
 prudentiam, & sine cupiditate conatus nostros languescere, sine æmulatione
 ac pudore vix nos in studiis rerum honestarum proficere, imò sanctissimum
 Salvatorem iratum quandoque & tristem, Scripsit i. t. t. f. f. f.

§. 52. Affectuum à sensibus hæc est differentia, quod hi mentem commo-
 veant ac vehementer afficiant, unde quod motus in corpore, ut afficitus in men-
 te est: contra sensus mentem de statu suo non deturbant. Nam in omni affectu
 res affectum movens menti proponitur, quatenus aliquam ad nos rationem ha-
 bet, quatenus nobis insolita aut vulgaris, bona aut mala, grata aut ingrata est:
 in sensibus autem res animo objicitur qualis in se est, ac sine respectu nostri.
 Verùm illis commoveri solemus, quæ ad nos attingit, non us quæ nullam ad
 nos rationem habent.

§. 53. Affectus à variis variè dividuntur, nobis post autorem ea placet distri-
 butio, qua aliqui constituuntur primigenii, alii ad primigenios referuntur. Ee
 primigenii quidem vel principales sex sunt: admiratio, amor, odium, cupiditas,
 lætitia & tristitia. Quæ enumeratio nititur diversa ratione rei affectum ex-
 citante, quam ad nos habet. Aut enim ea res est nova & insolita, sicque parit
 admirationem, aut occurrit ut bona vel mala, sic producit affectus cæteros.

Objectum admirationis est res nova, insolita & incognita: quippe quæ ori-
 tur in nobis vel æ. quum res ipsa nobis est nova, uti miramur hominem aut rem
 ex alio orbe aliæve regione ad nos venientem, qua nunquam vidimus. Vel æ.
 quum rei causa nobis est ignota. Sic miramur casus Rerump. Est autem in
 admiratione 1. attentio magna ad rem propositam, nam mens ad eam ita at-
 tendit, ut quasi extra se feratur, & tota ad illam rapiatur, sui & aliarum rerum
 incuriosa. 2. Judicium, quo affirmamus, eam rem aut rei causam nobis esse
 incognitam.

Porro admirationis magna est utilitas, nam excitat ad investigandam rei
 mirabilis naturam & causam, hinc ignorantix quidem filia, eruditionis autem
 mater appellari solet. Nam ad comparandam rerum cognitionem opus est at-
 tentione, attentio autem in admiratione est magna, uti monuimus. Hoc ta-
 men animadvertere oportet, tum nos diligenter attendere, quum non nisi unam
 rem miramur, quando autem admiremur plures, attendere nos ad nullas. Quæ
 causa est cur homo in repera veritate paucissima intelligat. Infantibus enim quæ

occurrunt nova planè & insolita sunt, proptereaq; mens illorum cogitationes
suis ab uno ad aliud convertit attonita, neque momentum integrum unus rei
contemplationi impendit, similis homini in Americam aut Africam venienti,
qui res obvias, quas nunquam vidit, stupet omnes, & ab initio nullam ex
probè cognoscit.

Moderatio admirationis fit primo *objecti* respectu, quando miramur id quod
reapla est mirabile: atq; deceat neq; omnia mirari, sic enim fateremur, nos om-
nium rei esse rudis & ignaros, neq; etiam nihil, sic enim simularemur nos
omnia scire, quorum prius est animi abjecti & pusilli, ac posterioris superbi, tim-
meretq; præfidentis. In primis cavendum est, ne res peregrinas in patria vel
extra patriam facile admiremur, in enim non potest non ex d nosse & ad patri-
æ totius contentum vergere. Deinde moderatio admirationis inter ipsam &
objectum constituit proportionem, eoque facit, ut rem mediocriter novam, aut
ignoram mediocriter, & contra valde novam ignotamq; valde mirerur. Nam
contra qui solet, prodit iudicii imbecillitatem, qua res ab initio objectam cer-
nere nequit. Is autem facile temperabit admirationem, qui studet mentem in-
tra se continere, ne à quacunq; re occurrente extra se rapatur, quicquid de illa
non nisi penitus perspecta iudicat. Quò enim longius ad rem attendimus, eam-
que adipiscimur, eo plenius intelligimus, & consequenter minus admiramur.

§. 56. Mens rem occurrentem non solum ut novam & incognitam, sed quo-
que ut bonam gratamq; aut ut malam ingrathamq; considerat. Et bonum
quidem est vel præfens vel absens. Illud vel se possidendum offert, vel posside-
tur actu. Bonum præfens, quod se possidendum offert menti, excitat *amorem*;
quod possidetur actu, *letitiam* parit, bonum autem absens movet *cupisatatem*.

Amor est motus voluntatis, quò mens se conjungit cum bono, quod se pos-
sidendum offert. Itaque objectum amoris est bonum, quod se nobis possiden-
dum offert, & proponitur vel per sensus cum externos, cum internos, vel per
intellectum: bonumq; iudicamus, quicquid ad naturam nostram conservandam,
perficiendam & exornandam tribuere puramus. Bonum quod offert intel-
lectus est Deus, virtus, &c. quod sensus externi monstrant, est pulcrum, sua-
ve, salubre, &c. quod deniq; bonum interni sensus proponunt, est omne bo-
num omnino perceptum, quod nunc ceu præfens sistitur. Actus autem motus
circa tale bonum est *a.* magna ad illud attentio, diligensque ejus consideratio.
f. Motus voluntatis, quo se cum eo jungit, ad amplectitur, & quandam sui par-
tem habet, sine qua perfecta non fit.

Utilitas amoris varia est, excitat enim nos ad beneficiendum ei quem ama-
mus, ad ei non nocendum, ad illius gratiam omni modo demerendam. Rectus
erit noster amor, si 1. objectum sit amabile, & 2. modus amoris sit amabili
congruus. Ut verò nihil nisi amabile amemus, probè oportet discernere bonum
verum ab eo, quod boni tantum speciem mentitur. Multæ enim res adpre-
sentant

bonæ & amabiles, quæ reapse mala sunt odioq; dignæ: unde hominum plerumque oritur materia, quod boni adparentis specie decipiantur, & animi em illi lucra conferrent. Quare ut sciamus adparentis bonum à vero discernere, debemus non de re arrentè ac diu meditari, sua debitaque prudentia, & suspectum habeamus omne id, quod naturæ corruptæ inclinationes adulatur, quod alios boni specie deceptos in exitium pertraxit, & quod honestate se non commendat.

Motus amoris legitimus est quum bonum diligimus tantum quantum meretur neque exultu, neq; defectu peccantes. Et quia bonum est vel summum vel non summum, vel per se ad suam naturam, vel tantum per aliud, nempe per summum boni voluntatem: ideo summum bonum est amandum super omnia, mediocriter mediocriter: & quod per se bonum est, sicut Deus, summum illud bonum, amare oportet propter se: quodque bonum est per aliud, nempe per Dei voluntatem, diligere debet propter Deum, per quem bonum est. Quis nihil à Deo veritum licet amare, nihil enim Deo ingratum potest esse bonum, sicut Cicerone teste nihil est utile, nihil honestum.

Odium est motus voluntatis, quo se mens averrit à malo, quod se ipsi vult communicare: ut objectum ejus sit malum se nobis communicare volens. Et mentis circa illud affectus cum perceptio tum separatio est. Non alio motu fertur mens ad rem propriam, & se cum illa conjungit: alio se ab illa averrit, illudq; communionem fugit. Utilitas hujus affectus est prætervitiò animi & corporis à rebus noxiis, sive corpus sive animum corumpentibus, ut à vitio, cibis inlubribus, &c.

Ut verò in amore, sic quoq; in odio objectum & modum spectare decet. Et objectum quidem sit reapse malum, modusque magnitudini rei respondeat. Prudentia inoner, pro malo id non esse habendum, quod vitiosæ naturæ inclinationibus adversatur, quod bonum esse probavit eventus, etsi malum ab initio apparuerit. Quo autem majus est malum, & vehementius te nobis communicare vult, eò & majori odio est prosequendum.

§. 57. Quartus affectus est boni absentis cupiditas, quæ definitur commotio voluntatis orta in mente occasione spirituum animalium, quæ fertur in bonum absens; ut proinde ejus objectum sit bonum absens, seu nondum possessum. Nam cupiditas boni conservandi quod possidetur, est reverta desiderium boni absentis, quia conservatio est bonum absens, & futurum respicit. Mens bonum absens primo attentione percipit, & dein motu voluntatis in perceptum hoc bonum fertur. Cæterum quia mali absentia est verum bonum, non dicitur diversus à cupiditate affectus, quo malum fugimus, sed eadem animi commotione de bonum prosequimur, & malum vitamus: quanquam cupiditas quæ tendimus ad bonum, possit appellari *desiderium*, ea vero quæ nihil in fugimus, *aversio* aut *fuga*.

Utilitas cupiditatis est, quod urget nos & excitat ad usum medicorum, quibus bonum expectatum impetrari potest, quam utilitatem ut percipiamus, nostramque cupiditatem bonam efficiamus, iterum ad obiectum & modum ejus attendere nos oportet. Et nihil quidem ut bonum est cupiendum, nisi quod tale esse diligenti attentione clarè & distinctè percipimus. Bonum verò summum ac per se tale est summopere ac propter se expectandum: bonum mediocre, & per aliud tale, mediocriter & propter aliud, per quod bonum est, appetere convenit.

§. 61. *Lætitia* est commotio mentis, quæ suaviter acquiescit in bono, quod tanquam suum considerat. Quare ejus obiectum est bonum possessum, vel quod ceu nostrum consideremus. Licet enim omnia bona sint extra mentem, tamen cum ea per intellectum & voluntatem conjunguntur. Bonum præsens excitat in mente, quæ id percipit aut possidet, suavem acquiescentiam & tranquillitatem, quæ quid sit non tam verbis declarari quam sensu sciri potest. Hoc verò obiectum representatur menti ut bonum ipsius, ope certi spirituum animalium in cerebro motus: quo differt a lætitiâ purè intellectuâli, orta ex perceptione boni præsentis ab ipsâ mente sinè ullo medio representati, qualis est lætitiâ piè defunctorum in cælo, item Angelorum.

Lætitia opponitur *mærori* vel tristitia, inluavis quidem animi languor & inquietas, orta ex perceptione mali, quod spiritus animales menti ut suum representant. Itaque obiectum tristitiæ est malum præsens, vel menti representatum tanquam suum: quanquam lætemur interdum & mœreamus rebus præteritis vel futuris: sed tum eas mens ceu præsentis inuenerit, cæterum ut datur lætitiâ intellectualis, sic & tristitia, cujus obiectum menti sinè ullo spirituum in cerebro motu proponitur.

Lætitia & ad corporis sanitatem & ad animi facit beatitudinem, quæ nihil est nisi læta ejus tranquillitas. Unde omnes natura ferimur in gaudium, inimici tristitiæ: nam melancholici qui amant mærori indulgere, eum non sectantur ut tristem, sed ut rem sibi gratam, naturæque convenientem, id est, tristitiam pro lætitiâ habent.

Ut recta sit lætitiâ, debet oriri è bono vero & nostro: bonum enim ad patens nequit nisi verum & falsum excitare gaudium, qualis namque est causa, tale & est effectum: bonum autem quod nostrum esse putamus, neque est, parit lætitiæ speciem, mox in mærorem convertendam. Hinc sequitur lætari debere non nisi Deo ac virtutibus, quæ sola sunt vera ac nostra bona: & qui lætatur bonis fortunæ, nisi gaudeat eis, quatenus ad nostram cum Deo summo bono conjunctiorem facere possunt, lætatur abs re, alias enim neque vera bona neque nostra sunt.

Modus lætitiæ is esse debet, ut bonum summum, & per se tale excitet lætitiâ summam: quare & opera danda est ut illud maxime nostrum fiat. Bona autem quæ non per se sed per aliud, pura summum bonum talia sunt: non per se quoque, sed per aliud, pura per id summum bonum exhilarare nos debent, ut turpissime fallantur, quorum gaudium in rebus creatis subest.

Perfecta erit nostra lætitiâ nonnisi sola in vita, quum perfectè summum bonum

nobiliscom jungatur, & quia bonum ab intellectu menti repræsentatum ac suum, longè est nobilius eo, quod spiritus animales in cerebro proponunt, lætitia purè intellectus ualis, ex Dei possessione orta maior sit mixtæ necesse est. De hisce tamen nemo iocèdè iudicare potest nisi qui uerumque gaudii genus sensit ipse.

Utilitas n. ærotis in eo consistit, quod facit miserè nos vitæ præsentis ædere, & meliorem cupere, ubi gaudium est sine tristitia: quæ dicitur ad sperendum mundi vanitates, ad Deum constanter querendum, & ceu unicum lætitiæ auctorem omni animi impetu amplectendum.

At oriri mœrorum non debet nisi ex malo vero & nostro, ideoq; quia lege gratiæ morbi aliaq; calamitatis & miseræ non sunt vera mala, sed mediũ quo Deus nos emendat, si demus ac spem nostram probat, mœrere eis non decet. Contrã, quoniam opes, honores & cetera fortunæ bona non sunt nostra, nisi quatenus eis utimur, jactura illorum ceu boni nostri dolenda non est. Crimina autem & verè mala & verè nostra sunt, quare & eis vehementissimè mœrere conuenit, ac si summum datur malum, ipse utique luor imò nisi peccatum in orbem uenisset, nec tristitia in pectora nostra intrasset.

Postquam hæc de natura & regimine affectuum primitiuorũ mouimus suscipiendè, lubet iam subjungere præcepta quædam generalia eis seruanda, quæ passionibus animi imperare, non seruire amant. Et primò quidem Vir sapiens, tranquillitatis ac hilaritatis suæ studiosus dabit operam, ut vacuus sit affectibus, quando eis opus non est, aut ne ab eis quando ipsum in ualere, occupetur totus ac superetur, nam leipsum, & affectus suos vincere, pulcherrima est victoria. Quo sanè multum facit diligens rerum consideratio, etiam quando procul adhuc à nobis absunt. Etenim quia plerumq; affectus inde oriuntur, quod res aliter atq; sunt percipiamus, si ad eas sedulo attendemus, eos, nec è intelligemus tam facile, atq; alii solent, abripere nos excitatione passionibus haud poterunt, si a qui cogitat picturam forsitan olim uidentam prius quam uideret, non esse ualde raram ac pretiosam, quandocunq; ei occurrat, non nimis eam mirabitur: & qui rem parùm esse bonam nouit, nec amabit eam nec cupiet uehementer, nec in perpetua immo dicet lætabitur: contrã si non malam ualde esse scit, eam non tanto audio iisq; tanta prosequetur, nec tantam inde tristitiam percipiet, quantum oriatur affectus ex non cognita. Res autem percipimus optime, quando adhuc liberi à passionibus illas tranquillo nobiscum animo reputamus: unde laudandi sunt qui de rebus cogitant autè quam eueniunt, hostis enim cuius aduentum præuidimus, tunc uictorabit.

Axiomata quæ huc pertinent, & subinde sunt in animũ reuocanda, sunt serè sequentia: 1. In mundo nihil nobilissimè esse mente. 2. Quia mentem non perfectiunt, nec bona nec nobis esse. 3. Sapiens in mundo euenire id quod dicitur malum. 4. Id autem uel non esse malum, uel non tantum quantum putamus. 5. Bonum quod erudimus raro accidere, & esse exiguum. 6. Tranquillitatem animi querendum unicè, nec inueniri nisi in Deo & animo ipso. 7. Quæ uentum fieri potest, existandum ne ab altero dependamus. 8. Vera uirtutis fructus non ac bene agentium ab altero non dependere, artem enim ac uirtutem nutrire omnem terram. 9. Melius esse adire bona, bonis mala. 10. Aliis indigere nobis, nos aliis.

Potèd commune ac certissimum regendorum bene affectuum est medium, quam eos Deo consecramus, quum Deum miramur, amamus, cupimus, et lætiamur: quam ita, odio, & inimicitia prosequimur id quod Deo est aduersum. Quia uerò affectus animi, ut medicorum ait regula, sequuntur tei peramem un co potis, ex arte medica sunt quoque petenda contra illos remedia. In admiratione enim nimis celer est spirituum animalium uersus ceteram motus, qui sibi & certis potest cogitatione de rebus aliis, sic eam spiritus aliud amandantur. In hac enim motus est sanguinis calor motusque uersus eor, hanc, quare oportet evitare et causam, nimium uictum & similia amoris irritamenta. In odio spirituum motus a percepta re mala excitatus est uersus, ut obstructis omnibus officiis prohibetur chyli eum sanguine mixto, atque nonnulli spiritus per nervos licet & in hanc partem jecoris quod bilis est receptaculũ, eũ sanguine ad eor petentiã, unde hujus calor fit in aqualis. Igitur

